

388

Ал-сөзүм **Ал-Ваъй** الوعي

Кеңири көлөмдүү фикирий-сакафий журнал

Отуз үчүнчү жыл чыгышы, жумадул-аввал 1440-х. – январь 2019м

Ал-Ваъй созу

саясий

ислам

**ИСЛАМИЙ САЯСИЙ КЫЙМЫЛДАРДЫ
ИЛМАНИЙЛЕШТИРҮҮ ЖАНА
АЛАРДЫ ТҮГӨТҮҮ -
САЯСИЙ ИСЛАМГА ЧЕКИТ КОЮУ
ПЛАНДАРЫНЫН БИРИ**

Соода согуштары жана алардын саясий тарабы12

Ислам: Жакшы сөз... асыл даракка окшойт...44

«Саясий Исламдан кийин эмне болот?»: Аллахтын урухсаты менен Пайгамбарлык минхажы негизиндеги71

388

Отуз үчүнчү
жыл чыгышы,
жумадул-аввал 1440х
январь 2019м

Ушул санда

- *Ал-Ваъй сөзү:* Исламий саясий кыймылдарды илманийлештирүү жана аларды түгөтүү – саясий Исламга чекит коюу пландарынын бири..... 3
- Соода согуштары жана алардын саясий тарабы 12
- Америка жана дүйнө..... 20
- Мамлекеттин күчтүү же күчсүздүгүнө таасир этүүчү географиялык факторлор: Башталгыч кыскача сабак (3)..... 26
- Жума хутбасы: Анын утуш жана ийгиликсиздиктери 34
- Ачык китебдеги анык хакыйкат 44
- *Аалам мусулмандарынын кабарлары* . 49
- *Куръани Карим сабагында* 55
- *Бейиш бактары:* Мазлумдун дуасынан сактангыла 64
- Алардын хидаятына ээрчигиле: Абу Айюб Ансарий..... 67
- *Соңку сөз:* «Саясий Исламдан кийин эмне болот?»: Аллахтын урухсаты менен Пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалык болот..... 71
- «Middle East Eye»: «Араб жазы» сегиз жылдан кийин дале тирүү 72

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира
Яман 30 риял
Түркия 1 доллар
Пакистан 1 доллар
Австралия 2,5 доллар
Америка 2,5 доллар
Канада 2,5 доллар
Германия 2,5 евро
Швеция 15 крон
Бельгия 1 евро
Британия 1 евро
Швейцария 2 франк
Австрия 1 евро
Дания 15 крон

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ИСЛАМИЙ САЯСИЙ КЫЙМЫЛДАРДЫ ИЛМАНИЙЛЕШТИРҮҮ ЖАНА АЛАРДЫ ТҮГӨТҮҮ – САЯСИЙ ИСЛАМГА ЧЕКИТ КОЮУ ПЛАНДАРЫНЫН БИРИ

Батыш жана бүткүл дүйнө мамлекеттери Исламдын саясий вужудун пайда кылуу урунуулары күчөп жатканын ондогон жылдардан бери көңүл коюп күзөтүп келет. Бул урунуулардын түрдүү мусулман калктар тарабынан колдоп-кубатталышы Батышты тынсыздантып койдү. Ошондуктан, алар ушул урунууларга чекит коюу, мусулмандардын исламий саясий фикх жана фикирин жок кылуу үчүн айла-амал кыла баштады. Анткени, ушул исламий саясий фикх жана фикр саясий Ислам аты менен жайылган эле. Батыш, анын малайлары жана Исламий мамлекеттин тикеленишинен коркуп жаткандар болсо, аларды маскаралап «исламчылар» деп аташууда. Алар бул сөздөрү менен Исламда саясий түзүм, жашоо системасы жана алакалар туурасындагы түзүм жок деп уктурушмакчы. Алар токтоосуз айла-амал кылуу жана план түзүүнү улантышууда, бул нерсе бүткүл исламий дүйнөгө жайылды. Алар түзгөн бул пландардын баары саясий Исламды жана исламий кыймылдарды жок кылууга каратылган. Бул пландарды ачып таштоо, аларга каршы күрөшүү жана туура жолдо аң-сезимдүү түрдө жүрүү үчүн аларды дайыма күзөтүү жана алардан кабардар болуу лазым. Себеби, исламий саясий кыймыл өз максатына жетүү жолундагы акыркы баскычында турат. Аллах Таала айтат:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ۖ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

﴿المشركين﴾

«Айткын: Менин жолум ушул. Мен Аллахка даъват кыламын. Мен жана мага ээрчиген кишилер анык ишеничке ээбиз. (Ар кандай шериктен) Аллахты аруулаймын. (Анткени) мен мушриктерден эмесмин» [Юсуф 108]

Батыш исламий дүйнөнү, адамдардын түшүнүктөрү жана алакаларын өзү каалагандай өзгөртүүгө т.а. демократияны пайда

кылууга жетише албады. Башкача айтканда, исламий саясий фикрди жеңүүгө жетише албады.

Батыш Халифалык мамлекети кулатылгандан бүгүнкү күнгө чейин түрдүү васита жана услубдарды ишке салып, ушул ишке аракет кылды. Бирок, Аллахтын фазли себептүү буга жетише албады. Советтер Союзу кулаган соң, майданда Ислам жана капитализм калды. Капитализм бүтүндөй үстөм болдум, дүйнө үстүнөн өкүмдарлыкты колго киргиздим жана Ислам өз мүмкүнчүлүгүн кайра тикелей албайт деп ойлогон эле. Ошондуктан, ал жаңы эл аралык түзүмдү орнотууга, Исламды турмуштан четтетүүгө, башкача айтканда, динди турмуштан ажыратуу фикирин жана демократияны колдонууга киришти.

Ушул эле убакта, Ислам даъватчылары жана аны турмушта колдонууга урунуп жаткандар исламий өзгөртүүгө аракет кылышууда. Мусулман өлкөлөр, балким, бүткүл дүйнөдөгү абал эки багыт ортосундагы эл аралык күрөшкө айланды. Эки тараптын ар бири өзгөртүүгө аракет кылууда, күрөш майданы болсо, исламий дүйнө. Бир тарап исламий өзгөртүүнү кааласа, экинчи тарап демократиялык өзгөртүүнү каалоодо. Эки тарап тең бүгүнкү күнгө чейин ийгиликке жетишкен жок. Хизб-ут-Тахрир күрөштө алдыда бара жатат, ал исламий өзгөртүүгө аракет кылууда. Америка жана Батыш мамлекеттери демократиялык өзгөртүү планын түзүп, ушуга аракет кылышууда. Биз азыр согуш майданындабыз, биз жана башка калыс кишилер, кыймылдар болобу же башкаларбы, айырмасыз, баары согушта. Уммат исламий өзгөртүү үмүтүндө жашоодо жана үмүтү жүзөгө чыгышын күтүүдө. Ушул орунда токтолуп өтүү керек болгон нерсе, бул ишке акылдар сафарбар кылынышы, өзгөртүү жолунда жетекчилик кылуучулардан стратегия жана пландар сунуш кылуу талап кылынышы لازым.

Саясий Ислам менен илманийлик ортосундагы күрөш уланууда. Анда саясий Исламга аракет кылып жаткандардын мүмкүнчүлүгү аз. Бирок, илманийликке аракет кылып жаткан ири мамлекеттердин мүмкүнчүлүгү чоң жана көп. Батыштын маддий мүмкүнчүлүгү чоң болсо да, ал саясий Исламга чекит коюуда, Батыш жашоо таризин мамлекет жана турмушка орнотууда ийгиликсиздикке учурады. Себеби, мусулмандар аны кабыл албай жатышат, балким, ага каршы күрөшүп жатышат, андан жана анын өкүмдарлыгынан кутулууну каалашууда. Себеби, өкүмдарлыкты мажбур орнотуу жеңиш жана согуш аягына жеткенин билдирбейт.

Советтер Союзу кулаган соң, чоң Буш Американын жаңы эл аралык түзүмүн мажбур орното албады. Кичи Буш болсо, Американын дүйнөнү жеке башкаруу долбоорун ишке ашырууда ийгиликсиздикке учурады. Кийин Обама да ийгиликсиздикке учурады. Бул ийгиликсиздиктердин баарынын артында саясий Исламга аракет кылып жаткандар турду.

Обама жана анын администрациясы мусулмандарга саясий, экономикалык жана коопсуздук жагынан дем алуулары үчүн жылчык ачууну каалады. Алар мусулмандардагы Батыш жана Америкага каршы душмандык себебин Америка тарабынан калкты жакырлаштырып жаткан репрессив диктатор режимдердин колдоп-кубатталышына байлашты. Обама жана анын администрациясы – эгер калк мүмкүнчүлүктөн пайдаланса, саясий иштерге жана таза шайлоолордо катышса, андан коопсуздук күчтөрүнүн зулumu алып ташталып, экономикалык мүмкүнчүлүктөр берилсе, ошондо ал исламий өзгөртүүгө аракет кылбайт жана Америка менен Батышты жек көрбөйт деп ойлоду. Ошондуктан, Америка аким жана мамлекеттерге басым өткөрө баштады. Америка бул ишти укуктук жана жарандык уюмдар, партиялар жана жамааттар аркылуу ишке ашырды.

Натыйжада, региондогу акимдер Америкадан тынчсыздана турган, кооптоно турган болуп калды. Америка босо, араб өлкөлөрүндөгү жарандык коомдорун козгоду. Кийин каршылыктар башталды жана Америка күткөндөн да чоңураак нерсе т.а. козголоңдор башталды. Америка бул иштерге кубанды, себеби, Америка аларды демократиялык өзгөртүү деп түшүндү. Ошондуктан, Америка ушул козголоңдордон эскертти. Хиллари Клинтон өз доорунда «козголоңдор бороону регионду каптайт жана ким өзүн бул нерседен коопсузmun деп ойлосо адашыптыр» деп билдирүү берген эле. Табигый болгондой, бул сөз мусулмандар акимдерине каратылган эле.

Америка саясий Исламдан коркот, ошондуктан, өз өлчөөлөрүнө ылайык, мээлүүн болсо да, исламий саясий кыймылдарга ишенбейт. Америка бул кыймылдардын бийликке келиши акыбетинен кадыржам эмес, себеби, алардын артынан калыс исламий аракеттер келиши мүмкүн. Америка Ихван жана Нахза партияларынын өкүмдарлык убагында мусулмандардын күчүнө күч кошо турган жана аларды жетелей турган кыймылдар бар экенин, алар ихванчыларга окшобошун, демократияга, орточо чечимге

жана жалпы эркиндиктерге ишенбешин көрдү. Алардын эң алдыңкы сабында Хизб-ут-Тахрир турганы жана ал Мисир, Тунис, Сирия, Пакистан жана Индонезияда бийик үн менен чыкканын көрдү. Америка «мээлүүн Ислам» менен «экстремисттик Ислам» ортосунда айырма жок, баарынын максаты экстремизм жана терроризмден турат деп тапты. Кээ бирөөлөр «Ал-Каида менен Ихвандын камыры бир» деп айтышты. Ихвандын айрым жетекчилери ушундай билдирүүлөр берип, андан душмандары пайдаланып калды. Душмандар алардын билдирүүлөрү артынан исламчылардын баары бир, алардын демократия, орточо чечим жана жалпы эркиндиктер жөнүндөгү сөздөрү бийликке жетүү жана убакыттан пайдалануу үчүн айтылган сөздөр гана дешти.

О.э. исламчылар мүмкүнчүлүк табышса, демократия да, ага кайгыра турган кишилер да калбайт дешти. Американын ушундай фикирлеши аны формалдуу болсо да бийликте турган Исламга бүтүндөй чейит коюу жана анын бийликке келишине жол койбоо жөнүндө токтому чыгарышына алып келди. Бул Обаманын экинчи президенттик доорунда болду. Америка козголоңдор вакиъсине, андагы Исламдын таасири жана коркунучуна этибар берүүгө мажбур болду. Натыйжада, кичи Буштун саясатына кайтты жана 2009-жылы Обама кабыл алган саясатынан баш тартты. Трамптын Ислам жана мусулмандарга карата ахмактарча саясаты да ушул таризде башталды. Биз акимдерге жакындашып жаткан жана чегинип жаткан исламий кыймылдардын (Ихван алардын ичинен алдыңкы сапта барууда) куугунтукталып жатканын көрүп турабыз. Бул нерсе Мисир, Амирликтер жана Саудия мамлекеттеринде аларга каршы алып барылган иштерде жаркын көзгө ташталды.

Алар мусулмандын экстремистине да, мээлүүнүнө да ишеним жок деп табышты. О.э. саясий Исламды бүтүндөй майдандан кысып чыгаруу لازым деп билишти. Саясий иштерде Исламга бүтүндөй орун жок дешти. Батыш бүгүн ушул нерсени мажбур киргизишмекчи, саясий ролго ээ болууну каалап жаткан исламий кыймылдар өз амалдарында Исламдан бүтүндөй баш тартканын жарыя кылуулары лазым деди. Алар бийликке чыгууга аракет кылып жатабы, парламентте орун ээледекчиби, саясий аракет кылмакчыбы, мунун айырмасы жок. Эгер ушундай кылбаса, аларды түп-тамыры менен кулатып таштады. Жолдору болсо толтура: мыйзам жолу менен, коопсуздук мекемелери аркылуу жана доомат кылуу менен. Аларга карата мамиле ырайымсыз болууда. Робиа

жана Нахза кыймылдарына карата иштер буга ачык далил. Алар исламий сыйфатын сакташса, саясий иштерине тыюу салынат, эгер саясийлигин сактап калышса, илманийликти кабыл алышат.

Ошондон диний кыймыл менен саясий кыймылдын ортосун ажыратуу фикири пайда болду. Козголоңдордон кийин мына ушул фикр күч менен колдонула баштады. Бул иште саткындар ишке салынды.

Тунисте Рошид Ганнуший жетекчилигиндеги Нахза партиясы 2016-жылы май айында өткөрүлгөн онунчу конференцияда диний кыймыл менен саясий кыймылдын ортосун ажыратып жатканын айтты. Адилет жана Өнүгүү партиясынан чыгып кеткен доктор Ахмад Райсуний жетекчилик кылып жаткан Мароккодогу Тавхид жана Ислах кыймылы 2018-жылы август айында болуп өткөн алтынчы конференциясында бүтүндөй саясий аракеттен баш тартканын жарыя кылды. (Азыркы убакта Ислам жана Тавхид кыймылында Адилет жана Өнүгүү партиясынын бир да мүчөсү жок).

Ушул кыймылдар өздөрүн акылман жана даанышман деп эсептешүүдө. Себеби, алар мына ушуну менен Ихван башынан өткөргөн түп-тамыры менен кулатып таштоо амалиятынан аман калдык деп ойлошууда. Ошондуктан, көпчүлүк Ганнушийдин чегинишин акылмандуулук деп эсептешүүдө. Ганнуший башка исламий кыймылдарга белгилүү бир үлгү сыйфатында этибарга ээ болду. Башка кыймылдарга Исламдан баш тартышы жана саясий аракетте илманий болушу үчүн Ганнушийдин жолу сунуш кылынууда.

Бул чабуул өз максадын саясий Исламды түп-тамыры менен кулатып таштоо жана аны саясий аракет майданынан чыгарып жиберүү аркылуу жүзөгө чыгарууну каалайт. Эгер исламий кыймылдар саясат менен алектенсе, алардан саясий Исламды таштоо талаб кылынат. Таштабаса, мүчөлөрүн жисманий жок кылат. Бул иштин коркутуу аркылуу ишке ашырылышына Мисирди, илманийлештирүү аркылуу ишке ашырылышына болсо Тунисти мисал кылса болот.

Ушул кыймылдар же бүтүндөй жоюлушу, же чегинүү эсебине аман калышы لازым. Табигый болгондой, алар кызыкчылык, зарылчылык жана тең салмактуулук сыяктуу шылтоолор астында чегинүүнү тандашат. Мына ушуну менен бул кыймылдардын баасы же орду билинет. Режимдер жана алардын мекемелери бул

кыймылдарга карата таяк же шириндик саясатын колдонууда. Алар же чегинип, кызматташуулары керек, же чегинбестен камак, репрессия жана жок кылынууга дуушар болушу керек.

Биз Американын мээлүүн жана васатий (орто) кыймылдарга карата өз саясатын өзгөрткөнү жөнүндө баян кылдык. Америка бул саясатын мажбур орнотуу үчүн саясий жана коопсуздук мекемелери, фикр жана изилдөө борборлору, саясий чөйрөлөр менен кызматташууда. Ушул максатта конференциялар өткөрүүдө. Ушул ишти күзөтүп жатып, саясий Ислам кыймылдарына, өзгөчө Ихванул Муслимин кыймылына карата эки багыт бар экенин көрөбүз. Биринчиси Мисир, Саудия жана Амирликтер сыяктуу мамлекеттер аларды бүтүндөй жок кылуу жана кутулуу жолун тандады. Экинчиси болсо, Иордания, Марокко жана Тунис сыяктуу мамлекеттер таяк жана шириндик саясаты аркылуу алардан саясий Исламдан баш тартууну талаб кылды.

Саясий Исламга каршы ушул вакиъ жана конференцияларга карата Ихвандан кандай реакция күтүү мүмкүн. Ихван же илманийликти кабыл кылат, же баш тартат, же майдаланат, же бүтүнө аракетти таштайт. Айрым күзөтүүчүлөр күткөндөй, баары болушу мүмкүн. Бирок, алардын позициясы жөнүндөгү билдирүүлөргө ылайык, Исламдан баш тартып болсо да, майданда калышат. Бул үчүн шылтоолору даяр жана ушул багыт боюнча жүрүүлөрүнө ишаралар бар.

Германиянын Фридрих Эберт уюму 2017-жылы 23-майда Аммандагы «Crowne Plaza» мейманканасында «Тынчсыз региондогу саясий Исламдын келечеги» деген регионалдык конференция өткөрдү. Анда Иорданиядагы Ихван кыймылынын саясий канаты болгон исламий кыймыл фронтунун башкатчысы Закий ибн Аршид катышты. Башкатчы конференцияда «Ихванул Муслимин жамааты... Позиция тандоо жана келечекти көрө алуу» деген аталышта сөз сүйлөдү. Ал өз сөзүндө мындай деди: «... Биз күбөсү болуп турган азыркы убактарда, айрым кишилер Ихванул Муслимин саясий майдан жана социалдык абалга болгон таасирин жоготуу алдында десе, айрымдар жамаат кыскаруу жана чегинүүдө деп айтышууда. Дагы башкалар болсо, саясий Исламга чекит коюлган соң эмне болот деп талкуу кылышууда. Бул сыяктуу көзү ачыктык кылуулардын вакиъси барбы? Аларды актаса болобу?». Кийин чегинүүгө даярдыгы жөнүндө мындай деди: «Жамааттан чыккандан ийгиликке жетишишпейт» - деп, сөзүн улады - «Ихван

жамаатынын келечеги жана тагдыры анын баскычтан өтө алышына жана убакыттан пайдаланышына байланыштуу. Келечекте алсыз жана жалкоолор үчүн жай жок. Эрнест Хемингуэй өзүнүн «Чал жана деңиз» деген эмгегинде айткандай, ахмак жана өлүктөр гана өз фикрлерин эч качан өзгөртүшпөйт». Кийин дагы мындай деди: «Иорданиядагы Исламий кыймыл фронту партиясы структураны кайра тикелөө наамы астында өз түшүнүктөрүн кайра көрүп чыга баштады. Эгер партия ушул амалиятта ийгиликке жетишсе, бул партияны экинчи түзүү баскычы болот. Себеби, бул өзгөрүүлөрдөн үлгү алган заманбап демилге. айрыкча, өзгөртүүлөр фикр, негиз, түшүнүк жана максаттарды өз ичине алса, ушундай болот». Ушул билдирүүлөр жамаат ар бир нерседе чегинүүгө даяр экенин көрсөтүүдө.

О.э. бул нерсе жамааттын илманийликти кабыл кылууга даяр экендигин анык көрсөтүп турат. Режимдер кайра карап чыгуу жана фикрлерди өзгөртүүгө кызыктыруу, кыймыл ичинде бөлүнүүгө тукуруу, өздөрүнөн атаандаштарды чыгаруу услубу ыңгайлуу болушун билишет. Ошондуктан, алар кыймылды баскычма-баскыч өзгөртүүгө караганда, бүтүндөй өзгөртүү алып баруу үчүн ушул услубдан пайдаланып жатышат.

Батыш жана анын малайлары саясий Исламий кыймылдарды илманийлештирүү үчүн, алар өз аракетин жана саясий амалдарында Исламдан баш тартуулары үчүн план түзүшүүдө. Иорданиядагы Ихвандан бөлүнүп чыккан Замзам партиясы «саясий кыймыл менен диний кыймылдын экөөсү тең туура же ката болушу мүмкүн болгон инсаний аракеттер болуп, аларды бири-бирине кошуу ката» деп эсептеп, «Саясий кыймыл менен диний кыймылдын ортосун ажыратуу» лазымдыгын билдирди. О.э. бул партия «Жарандык мамлекет түшүнүгүн ураан жана эксперимент катары кабыл кылганын» маалымдады. Ал эми, Ихвандан бөлүнүп чыккан Шериктик жана Куткаруу партиясы Исламдан баш тартууда мурдагысынан өтүп кетти жана муну менен сыймыктанды. Ушул партия өкүлү конференциялардын биринде сүйлөгөн сөзүндө мындай деди: «Ихвандын таасиринен чыккан жана чыгып жаткан кыймылдардын келечеги бар. Себеби, алар фикр, раъй жана амал туурасында аларды кыйнап жаткан басымдардан азат болот. Бул партиялар т.а. Замзам, Шериктик жана Куткаруу партиясы өздөрүн бүтүндөй исламий болбогон улуттук партия деп аташкан». Партия дагы мындай деди: «Жакын күндөрдө арабдар шахсиясы жана

нафсиясы кайра карап чыгылат, ал окуя жана абалдарга карап жергиликтүү жана улуттук хытаб негизинде түзүлөт. О.э. жергиликтүү кадыр-кыймат, улуттук этибар жана коррупцияга каршы күрөш баарынын ишине айланат. Мындан бийик ураан болбойт. Улуттук хытаб шек-күмөнсүз баарын жетелейт. Мурда болгондой, исламий диний хытаб калкты аракетке келтире турган маанилүү хытаб болбойт...».

Кийин дагы мындай деп сөзүн улады: «Келечек бүгүнкү саясий вакиъ кайтып келбешин айтууда. Жакында улуттук кыймылдар шайлоолордо Ислам ураанын көтөрбөшүнө күбө болобуз. О.э. бардык адамдар араб өлкөлөрү жана Иорданиядагы саясий исламий агымдар улуттук агымдарга өз ордун бошотуп беришине күбө болот...». Бул сөздөрдү түшүндүрүүгө кажет жок.

Жыйынтыктап мындай дейбиз, Ахмад Райсуний төрагалык кылып жаткан Тавхид жана Ислах кыймылы 2018-жылы август айында диний кыймыл менен саясий кыймылдын ортосун ажыратышы жөнүндө жарыя кылган эле. Райсуний көп өтпөй т.а. 2018-жылы октябрь айынын башында бүткүл дүйнөлүк мусулман уламалары союзуна төрага кылып шайланды. Райсуний бул туурасында Ганнушийге окшойт. Себеби, иш саясий Ислам түшүнүгүнө сокку берүү планына ылайык кетүүдө. Бул багыттын шылтоолору бар, аларды айтып өткөнбүз. Ошол шылтоолордун бири шарият максаддары болуп, бул туурасында Райсунийди терең фикр жана улуу талант ээси сыфатында макташат. Бул таптакыр туура эмес, бирок, ал сокурлар ичинде сүйлөп жаткандай мактанууда. Ал-Ваъй журналынын өткөн сандарында бул маселе далил жана хужжаттар негизинде түшүндүрүп өтүлгөн. Мавзу соңунда дагы эстетип өтүү жаиз болгон нерсе, бул план жана конференциялар саясий Исламды Ихван сыяктуу чектелген кыймылдарга о.э. мээлүүн жана орточо чечим жаатында аны менен кызматташып жаткан кыймылдарга байлоого аракет кылат. Бирок, чегинбей турган жана өзгөрбөй турган партияларды көрмөксөнгө салат. Алардын сап башында Хизб-ут-Тахрир болуп, ал саясий Исламдын атасы да, энеси да.

Жогоруда айтылгандар адаштыруу жана акыйкаттарды жашырууга негизделген фитна. Себеби, саясий Ислам ушундай нерсе болуп, шариятка тескери келген жана сырттан берилген лицензиялар аркылуу, куфр режимдерин ыраазы кылуу аркылуу

исламий саясий аракетке жол таап жаткандар аны көөдөлөндүрө алышпайт.

Теманы ушул сөздөр менен аяктайм: Өзгөртүү жана бузуу усулун колдонуп, артынан ушул сыяктуу шылтоолор менен өзүн-өзү актоо – бул үмүтсүз кишилердин жолу. Ошондуктан, алар кафир жана залымдерди дос тутушат, тилдери, позициялары жана амалдары менен шариятка каршы күрөшүшөт. Алар ниеттери жакшы экенин, жүрөгү тазалыгын жана оңдоону каалап жатышканын айтышат. Бирок, алар олуттуу эмес жана жолдору туура эмес. Алар Аллахты эмес, залымдерди дос тутушкан.

﴿إِنَّ وَلِيََّ اللَّهُ الَّذِي تَزَلُّ الْكُتُبُ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٩٦﴾ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ﴾

«Шексиз, менин Эгем – ушул Китепти түшүргөн Аллах. Ал солих пенделерге дос. Андан башка силер дуба кылып жаткан нерселер силерге жардам кылууга кудуреттери жетпейт жана алар өздөрүнө да жардам бере алышпайт»

[7:196-197]

﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَكَّرُونَ﴾

«Алар ар жылы бир-эки мерте фитналарга кабылып жатышкандыктарын көрүшпөйбү. Ошондон кийин да тообо кылышпады, сабак да алышпады»

[9:126] □

СООДА СОГУШТАРЫ ЖАНА АЛАРДЫН САЯСИЙ ТАРАБЫ

Доктор Ибрахим Тамимий
Хизб-ут-Тахрир–Фалестина
матбуат бөлүмүнүн мүчөсү

Тарых таңы аткандан баштап кыяматка чейин эл аралык күрөш эки себебден келип чыгат. Т.а. мамлекеттер өкүмдарлык жана үстөмдүк үчүн же материалдык кызыкчылыкка жетүү үчүн өз ара күрөшөт. Ушул эки себеб эл аралык күрөштү аракетке келтирет. Бирок, Ислам мамлекети кулатылып, кийин Советтер Союзу ыдырагандан кийин о.э. майданда бир гана пайданы ыйык деп эсептеген жана экономикалык өкүмдарлыкка умтулган капиталисттик система жеке аким болуп калгандан кийин биринчи себеб майдандан четтеп, экинчи себеб калды. Бул экинчи себеб (т.а. материалдык кызыкчылыкка умтулуу) держава мамлекеттердин ортосунда колонизаторлук атаандаштык үчүн аракеттендирүүчү күч жана негизги түрткү болуп келүүдө.

Держава мамлекеттер ортосундагы дүйнө ресурстары үстүндө болгон ушул атаандаштык кийинчерээк ыплас саясатка айланды. Бул саясаттын бир катар инструменттери бар: чоң мамлекеттердин буйруктарын аткарган Бириккен Улуттар Уюму, Дүйнөлүк Соода Уюму, Эл аралык Валюта Фонду, Дүйнөлүк Банк сыяктуу мекемелер, соода келишимдери жана эл аралык келишимдер о.э. малай акимдер.

Чоң мамлекеттер ортосундагы күрөшкө келсек, Германия жана Кытайдын илимде жана экономикада сезилерлик даражада өсүшү, экономикасы кескин өнүгүп, өндүрүм көлөмү көбөйүшү... булардын баары биринчи мамлекетти – Американы – тынчсыздантып баштады. Биринчи мамлекет ушул мамлекеттердин экономикалык өнүгүшү саясий жактан өсүүгө айланып кетишинен тынчсызданып, өзүнүн биринчи мамлекеттик макамына жана дүйнөдөгү саясий таасирине зыян жеткиришинен кооптонуп калды. Мындан он жыл мурда экономикалык кризис биринчи мамлекетти өз баткагына тартышы, экономикасына зыян жеткириши, бул нерсе Америка экономикасына катуу терс таасир көрсөтүшү натыйжасында бул биринчи мамлекет ого бетер дүрбөлөңгө түшө баштады. Ушундан келип чыгып, ал экономикалык кризистин терс акыбеттеринен кутулуу үчүн ар кандай услуб жана жолду колдонуп келүүдө. Америка дүйнө мамлекеттери менен болгон соода айырбаштоо жана башка мамилелерде тыюу салынган ар кандай услуб жана

каражаттарды колдонууга өттү. Ал тургай, АКШнын бүгүнкү президенти Дональд Трамп Дүйнөлүк Соода Уюмунун мыйзамдарын жана эркин соода саясатын тебелеп-тепсеп калды. Негизи, ушул мыйзамдар жана саясат акыркы ондогон жылдар бою дүйнөлүк соода мамилелери үчүн негиз болуп келген. О.э. ири мамлекеттер өздөрүнүн соода жана экономикалык проблемаларын чечүүдө ушул Дүйнөлүк Соода Уюмунун мыйзамдарын жана эркин соода саясатын негизги булак кылышкан, эч бир мамлекет аларды бузууга батынбаган. Экономисттердин айтымында, АКШнын бул иши соода согуштарынын күч алышына учкун болууда. Соода согуштары дегени эмне? Бул согуштардын кандай себебдери бар? Анын саясий жактары кандай? Бул согуштар эл аралык абалга таасир кылышы мүмкүнбү?

Соода согуштары:

Кошмо Штаттардын бир нече иш-чараларынан кийин массалык маалымат каражаттары соода согуштары деген терминди ойлоп таап, саясатчылардын, экономисттердин оозунан түшпөй калды. Белгилүү болгондой, Кошмо Штаттар бул иш-чараларды Европа Союзу, Кытай, Канада жана башка бир нече мамлекеттерге каршы колдонду, мунун артынан реакциялар жана каршы чаралар жаралды.

Бул чаралар төмөндөгү иштерде көрүндү:

- Кошмо Штаттар ушул мамлекеттерден келген импортко бажы төлөмдөрүн киргизди:

- Кошмо Штаттар импорт кылынган болотко 10 %, алюминийге 25 % бажы төлөмдөрүн киргизди. Бул, Европа Союзу, Канада, Мексика, Түштүк Корея жана Кытайдан келген болот жана алюминийлерди өз ичине алат.

- Кошмо Штаттар Кытайдан келген продукцияларга 50 миллиард доллар өлчөмүндө бажы төлөмүн белгиледи.

- Колдонулган бажы төлөмдөрүнө каршы жооб катары бажы салыгын салуу коркунучу жаралды:

- Кытай АКШга жооб саясатын колдонуп, Америкадан импорттолгон продукцияларга 50 миллиард доллар көлөмүндө бажы төлөмүн белгиледи. АКШ Кытайдан импорттолгон продукцияларга 200 миллиард доллар көлөмүндө бажы төлөмүн белгилеши мүмкүн.

- О.э. АКШ импорттогон т.а. Европа Союзунан келген автомобилдерге бажы төлөмүн белгилеши мүмкүн. Кошмо Штаттар

Европа Союзу мамлекеттеринен импорттолгон алюминий жана болотко бажы төлөмүн белгилегени үчүн Европа Союзу мамлекеттери да буга жооб катары АКШдан импорттолгон продукцияларга бажы төлөмдөрүн белгилеши мүмкүн. Бул коркутуулар Канада менен Европа Союзу АКШнын чараларына карата жооб кайтарууну жарыялашы артынан айтылды. Канада менен Европа Союзу АКШдан импорттолгон продукцияларга салык салууну маалымдашкан.

- Чоң Жетиликтеги (G7) мамлекеттердин жетекчилери Кошмо Штаттардын экономикалык чараларды колдонуусуна кескин нааразылык билдирип, Трампты протекционизмден жана бажы салыгынан баш тартууга көндүрүүгө аракет кылуулары артынан Трамп Чоң Жетилик мамлекеттеринин саммитинде кабыл алынган корутунду билдирүүгө кол коюудан баш тартты.

Ушул чаралардын (соода согуштарынын) артында турган себептер:

Кошмо Штаттар үлкөн (20 триллиондон ашык доллар) карызга баткан... Ал 2008-жылы жүз берген экономикалык кризистин акыбеттерин дале жеңип өтө алган жок. Мурдагы администрациянын бул жаатта багы ачылбады. Азыркы администрация ушул акыбеттерди чечүү үчүн арамза жолдорго түштү. АКШ бул саясатты кабыл алып, төмөндөгү максаттарды ишке ашырууну көздөдү:

- Кандай гана жол менен болбосун, АКШ мамлекетинин бюджетине ири өлчөмдө каражат тартуу. Бул жол жаңы соода келишимдерине кол коюу жана Америка продукциялары үчүн жаңы базарларды ачуу сыяктуу саясий жол болобу, же Саудияны мажбулагандай, кылмышкер топторго ылайык жол болобу, же болбосо Кытай жана Европа Союзуна карата колдонгондой бажы салыктарын салуу чаралары болобу, айырмасы жок. Андан кийин АКШ бул каражатты өз экономикасын колдоп-кубаттоо жана көптөгөн жумуш орундарын түзүү үчүн пайдаланды.

- Америка кээ бир мамлекеттердин, өзгөчө, Германия жана Кытайдын экономикасынын кескин өсүүсүнө терс таасир өткөрмөкчү. Белгилүү болгондой, АКШ базарлары бул эки мамлекет үчүн негизги керектөө булагы болуп эсептелет. Ошондуктан, АКШнын таасир өткөрүүчү чараларынан максат – алардын экономикалык жана саясий өсүүлөрүн токтотуу. Мунун тушунда, АКШ өзүндөгү жергиликтүү компанияларды колдоп-

кубаттап, мамлекеттин экономикасын тикелөө үчүн – мисалы, болот жана алюминий өнөр жайында – өндүрүштү кубаттап жатат.

Кошмо Штаттарды ушул чараларды колдонууга үндөгөн нерсе – ал Кытай Америка менен болгон соода кызыкчылыктарына зыян жеткирбөөгө аракет кылып жатканын түшүнүп жатат. Кытай жакында өз союздашы болгон Түндүк Кореяны Америка буйруктарына моюн сундуруп жогорудагы пикирди тастыктады. О.э. Америка Кытайдын ушул чараларга жооб кайтарууга кудуреттүү эместигин да билет. Себеби, Кытайдын АКШдагы экспортунун көлөмү, АКШдан ала турган импорт көлөмүнөн өтө көп. Бул болсо, Кытайды Америка провокацияларына ыраазы болууга мажбур кылат. Негизи, Кытайдын аракеттеринен ушул нерсе белгилүү, бул мамлекет эл аралык саясатта аң-сезими жана түшүнүктөрү саяз экенин, саясий кайраты алсыздыгын көрсөткөн. Америкалыктардын назарында ким акча акысына союздаштарын курман кылса, демек, ал калган акчаларын сактап калуу үчүн бир бөлүк акчасын да курман кылат. Муну менен бирге, Кошмо Штаттар Европа Союзу экономикада дүйнөнүн эң биринчи мамлекети менен күрөшө албашын да билет.

Ушул себебден улам, Британия Европа Союзунан чыккандан кийин жаңы экономикалык шерик издөөдө. Ал Европа Союзун да, АКШны да алсыратуу үчүн бир буту Европа Союзунда, бир буту АКШда турат.

Германияга келсек, ал Кошмо Штаттарга карата саясий позициясын – айрыкча, азыркы администрациянын убагында – өзгөртүп, каршы саясат алып барса да, бирок, ал дагы эле АКШ менен жарышууга кудуреттүү эмес бойдон калууда. Себеби, бул үчүн анда аскерий кубат да, саясий таасир да жок. Кала берсе, Германиянын Кошмо Штаттар менен болгон кызыкчылыгы да аз эмес. Германия АКШга жылына 111 миллиард доллар продукция экспорт кылат, бул болсо АКШ экспортунан эки эсе көп. АКШ базары Германияда өндүрүлгөн автомобилдер үчүн эң маанилүү базарлардын бири, өндүрүлгөн автомобилдеринин 15 %ын АКШга экспорт кылат. Мындан тышкары, Германия Америка ичинде да автомобиль иштеп чыгарат. Арийне, эгер ал согушка кире турган болсо, албетте андан зыян менен чыгат.

Франция болсо Британия менен Германиясыз жеке өзү Америкага тең келе албайт.

Ушул согуштардын саясий көлөмү:

Бул согуштардын саясий көлөмүнө киришүүдөн мурда маанилүү бир нерсени айтып өтүүбүз керек. Чоң мамлекеттердин аскерий кубаты жана саясий таасири биринчи мамлекеттикине салыштырганда кыйла аз:

Биринчи: АКШнын 2018-жылга карата коргоо бюджетти 715 миллиардга жетти жана бул бардык чоң мамлекеттердин коргоо бюджетине тең.

Экинчи: АКШнын саясий таасири бардык чоң мамлекеттердин саясий таасиринен үстөм жана бул үстөмдүгү күн сайын өсүүдө. Кошмо Штаттар бүткүл дөйнодөгү саясий маселелерди жана проблемаларды дээрлик өз колунда кармап келүүдө.

Бүгүнкү күндө дүйнөгө АКШ өкүмдарлык кылып жаткан, Европадагы эски-жаңы атаандаштар чегинген, Кытай болсо регионалдык пикирлөө проблемасынан чыга албай жатканда бардык ири мамлекеттер биринчи мамлекеттин (АКШ) саясатына таасир өткөрүүгө урунушууда. Алар Ирак, Афганистан, Сирия, Саудия, Фалестина, Түндүк Корея жана башка жерлерде болгондой, көптөгөн саясий маселелерде жана проблемаларда анын кызыкчылыгын камсыздоого урунуп жатышат. Бул мамлекеттер биринчи мамлекетке дүйнөнү башкаруу жана көзөмөлдөөдө улантууга жардам берип жатышат. Мунун тушунда, алар биринчи мамлекет аркылуу өздөрүнүн белгилүү бир экономикалык максаттарын ишке ашырып жатышат, аны менен соода айырбаштоо, анын ири базарынан жана үлкөн керектөөсүнөн пайдалануу аркылуу чоң кирешени, миллиарддаган долларларды колго алып жатышат. Бирок, биринчи мамлекет мунун тушунда, соода балансы ири мамлекеттердин кызыкчылыгына өзгөрүшүнө сүкүт кылып, алардын Америка базарынан жана керектөөсүнөн пайдаланууларына парда артынан карап келет. Себеби, алар АКШнын саясий долбоорлоруна кызмат кылып, дүйнөнү башкарышына жардам беришүүдө.

Бирок, биринчи мамлекет чоң мамлекеттердин эски таасирлери калган региондордо, мисалы, Фарс Булуңунда Британияга, Африкада Францияга, Чыгыш Европада Россияга, Кытай деңизинде Кытайга саясий соккуларды берди. Бул болсо, АКШ менен ушул чоң мамлекеттер ортосундагы экономикалык пайдаларды коркунуч астына койду. Т.а. Американын саясий соккулары чоң мамлекеттерди АКШга жардам берүү саясатын өзгөртүүгө жана

анын маанилүү маселелерди өз колуна алышына көмөктөшүүнү токтотууга үндөдү. Биринчи мамлекет соода согушун жарыялашы жана өз союздаштарынын жардамын кадырлабай, өкүмдарлыкты каалашы, аларды ээрчий турган мамлекеттер катары, канаты астына албастан жалаң соода пайдасын ойлошу ушуну түшүндүрүүдө, ал бул иши менен мамлекеттерге эшиктерди жаап алды, алардын саясий жана экономикалык кызыкчылыктарына сокку берди. Мунун акыбетинде, алар биринчи мамлекетке карата өз саясатын өзгөртүүгө мажбур болушууда. Анткени, соода согуштары деген нерсенин саясий көлөмү мына ушундай.

Соода согуштарынын эл аралык абалга таасир кылуу ыхтымалы:

Эл аралык абал – бул дүйнөдөгү биринчи мамлекет менен биринчиликти талашып жаткан мамлекеттердин абалы. Бул абал бирдей болбойт, дүйнөдөгү кырдаалга жана окуяларга карап өзгөрүп турат.

Биринчи мамлекетке таасир кылуу аркылуу эл аралык абалга таасир өткөрүү үчүн биринчи мамлекеттин чыныгы кызыкчылыктарына реалдуу коркунуч туудуруу же тескерисинче ага жардам берүү керек. Бүгүнкү күндөгү эл аралык абалга назар салган киши ушуга күбө болот, ири мамлекет биринчи мамлекеттин кызыкчылыгын камсыздоо аркылуу ага таасир өткөрүү варианты кооптуу. Мындай услуб азыркы Америка администрациясы жана анын саясаты доорунда пайдасыз иш жана муну ири мамлекеттер түшүнө баштады. Бул услубда калк менен ойношуу жана мамлекеттин тагдырын коркунуч астына коюу бар. Анткени, АКШ администрациясынын бүгүнкү саясаты ири мамлекеттердин кызыкчылыгына көңүл бурбай, бир гана өзүнүн соода жана саясий кызыкчылыгын коргоо болуп, өзү үчүн пайда болсо ар кандай келишимди бузууга, ар кандай эл аралык мыйзамды тебелеп-тепсөөгө, эл аралык уюмдардан баш тартууга даяр турат.

Бул соода согуштары чоң мамлекеттер үчүн ушундай бир коркунуч коңгуроосун какты, натыйжада алар Кошмо Штаттар менен болгон өз саясатын кайра карап чыгууга мажбур болду. Чоң мамлекеттер Кошмо Штаттардан өзүнчө бири-бири ортосунда саясий союздарды жана соода келишимдерин түзүп башташканы ачык-айкын көзгө урунду жана бул биринчи мамлекетке жана анын текебер саясатына каршы күрөш катары бааланды. Буга мисалдар көп, алардын катарында: Шанхай уюмунун 2018-жылы 10-июнда

Кытайда болуп өткөн акыркы жолугушуусунда болгондой, Россия Кытай менен жакындашты. АКШ колдогон чаралардан үлкөн зыян көргөн Европа Союзу мамлекеттери – «G7» саммитинде болгондой – бири-бири менен жакындашты. Макрон айтты: «Эгер зарыл болсо «G7»нин алты мүчөсү өзүнчө «G6» түзүп алышы мүмкүн», - деген билдирүү берди. АКШ чаралары жана анын текебер башчысына жооп катары берилген бул билдирүү эл аралык позицияда өзгөрүү жүз бере баштаганынан кабар берүүдө. Американын азыркы администрациясынын доорунда жана текебер президенти соода согуштарын жарыялап, мактанышынан бул согуштардын белгилери ачык көзгө уруна баштады. Трамп: «Эгер, мамлекет башка мамлекеттер менен болгон соодасында миллиарддаган долларларды жоготуп жаткан болсо, мындай абалда соода согуштары ыңгайлуу болот. Анткени, соода согуштарын келтирип чыгаруу оңой нерсе», - деп твит калтырды. Хизб-ут-Тахрир амири улуу аалым Ато ибн Халил Абу Руштанын суроо-жооб баракчасында Кошмо Штаттардын соода согуштары жөнүндө мындай делет: «Бизнесмендик аклиясынын ээси болгон АКШ президенти Трамп Америка экономикасын куткарууга аракет кылып, мында «биринчи кезекте Америка» ураанын көтөрүп чыкты. Бул болсо, Америка узак убактан бери өз таасирин дүйнөгө зордоп тыгыштырууда пайдаланып келген эл аралык мекеменин бүгүн тарап кетиши, арийне, бүткүл система да тарап, жаңы эл аралык абал жүзөгө келиши мүмкүндүгүнөн кабар берет. Америка ушул күнгө чейин дүйнөгө кожоюн болуу үчүн башка мамлекеттердин жардамынан пайдаланып келген. Бирок, бүгүн ал соода кирешелерине өз союздаштарынын жардамысыз бир өзү кожоюн болуу, аларды болсо өзүнүн көлөкөсүнө ээрчип жүрө турган мамлекеттерге айлантуу жөнүндө ойлоп калды».

Биринчи мамлекет менен чоң мамлекеттер ортосундагы бүгүнкү күндө жүз берип жаткан соода согуштары союздаштар бөлүнүп кетип, жаңы союздар пайда болушунан, эл аралык абал өзгөрүп жаңы эл аралык абал жүзөгө келишинен, ири мамлекеттердин тепкичине жаңы мамлекеттер чыгышынан кабар берет. Мисалы, Германия оор куралдарга ээ болушу мүмкүн. А түгүл, биринчи жана экинчи дүйнөлүк согуштары сыяктуу келечекте дүйнөнү аскерий күрөшкө алып келиши да ыхтымалдан алыс эмес. Муну менен бүткүл дүйнө жырткыч капиталист карышкырлар ортосундагы күрөшкө кирет. Чоң мамлекеттер менен биринчи мамлекет дүйнөнү

талап-тоноп, дүйнө эсебинен өз өлкөлөрүн өнүктүрүүнү улантышат. Эч кандай ахлакый же инсаний баалуулукка карап отурбастан, маддий жана соода-сатыкта пайда табуу үчүн күрөшүү сакталып кала берет... байлыктарды бөлүп алууга келишип же келишпестен, бүткүл дүйнө чоң мамлекеттердин отунда куурула берет... Бүгүн адамзат капиталисттик түзүмдөн, ушул түзүм келтирип чыгарып жаткан ыплас күрөштөрдөн Ислам мамлекетин тикелөө менен гана кутула алат. Негизи, Ислам мамлекети капиталисттик системаны, анын кемчиликтүү жана кудуретсиз инсаний акыл тарабынан түзүлгөн, бүткүл адамзатты келише албастык, жакырчылык жана турмуштук иштерди башкара албаган алсыз адамзатка айланткан түзүмдү кулатат. Анын ордуна адамзаттын жаратуучусу түзгөн Ислам түзүмүн орнотот. Адамзаттын абалын эмне оңдошун жана эмне тартипке салышын жаратуучу гана билет. Мына ошондо башка күрөш башталат, капитализм жырткычтыгынан куткарып, бейпил жашоону камсыздоо күрөшү башталат. □

АМЕРИКА ЖАНА ДҮЙНӨ

Бүгүнкү дүйнө ойлонуу үчүн убакыт калтырбастан ылдам алга умтулууда. Биз бүгүн дүйнөдө жүз берип жаткан окуяларды түшүнүп алуу үчүн аларды көңүл коюп, терең үйрөнүүбүз керек. Бул үчүн оболу Аллах жараткан махлукаттар жөнүндө фикирлеп, турмуш жөнүндөгү фикирлерге пайдубал болгон фикирий негизди пайда кылуу لازым. Батыштын бизге каршы эң маанилүү иштеринин бири – мамлекет, коом жана жеке адам даражасында бүткүл дүйнөнү жаралуунун акыйкатын түшүнүүдөн чалгытуу, ал жөнүндө ойлонууга убакыт калтырбоо.

Бүгүн Америка ушундай бир глобалдуу план үстүндө иштөөдө, бул пландын америкалык калкка бүтүндөй тиешеси жок. Демократия деген сөзгө ишенген киши жаңылышат. Себеби, бүгүн бүткүл адамзат башынан өткөрүп жаткан балээлерге динди турмуштан бөлүүгө негизделген, демократия деп жар салып жаткан капиталисттик идеология себебгер. Капитализм адамдарды эксплуатация кылууну, кулчулукту, ач көздүктү жана эч кандай ахлакый баалуулугу болбогон пайда баалуулугун зордоп өткөрдү... бүткүл дүйнөнү бир ууч адамдарда жана үй-бүлөлөрдө көөдөлөнгөн капиталист азчылыктын нафси-каалоосуна көз каранды. Кана демократия?!

XIX кылымда Кошмо Штаттар «Монро доктринасын» кабыл алды. Бу доктринага ылайык, АКШ өзүнүн тышкы саясатында Европага карата нейтралдуу позицияны карманышы, Европа да Кошмо Штаттардын ички жана тышкы иштерине аралашпашы керек. Бирок, америкалыктар Биринчи дүйнөлүк согушка кирүү өлкөнүн кызыкчылыгы үчүн зарыл деп билишти, согушта негизги тарап болушпаса да, бирок, жеңишке салым кошушту. Бирок, Британия күч жана каражатты текке сапырып жок кылган мындай жаңжалдардын алдын алуу жана дүйнөгө өкүмдар болуу үчүн дүйнө полициясы болушум керек деп билди. Британия ушундай түшүнүк негизинде Улуттар Лигасын түзүп, жыйырманчы кылымдын башында өзүндөгү экономикалык жыргалчылык жана жумушсуздуктун аздыгы менен башка мамлекеттерден үстөм болду. (Британия мындай абалга Усманий Халифалыктын кулатылышы артынан мусулмандардын байлыгын талап-тоноо аркылуу жетишкен). Андан кийин держава мамлекеттер 1929-жылы Улуу Депрессия деп аталган экономикалык кризиске учурашты.

Финансы базарынын жана негизги валюталардын, өзгөчө, немец маркасынын кулашы, Улуу Депрессия, жумушсуздардын саны кырк миллиондон ашуусу Экинчи дүйнөлүк согуштун келип чыгышында чоң роль ойноду. Т.а. жакырчылык Гитлер сыяктуу улутчул акимдердин бийликке келишине себеп болду, Улуттар Лигасы эл аралык проблемаларды чече албады. Согуш аяктап, Советтер Союзу Берлинди ээледі, Хиросима жана Нагасакиге эч кандай себепсиз ташталган бомба артынан Япония Кошмо Штаттарга моюн сунду.

Башка мамлекеттердин алсыздыгы акыбетинде АКШ жаңы экономикалык жана саясий кубат катары пайда болду, дүйнөнүн капиталы ушул мамлекетке өттү. Ал капиталисттик идеологиянын тактысына олтуруп, өзүн үстөм күч катары көрсөттү, Бириккен Улуттар Уюмун жана Коопсуздук Кеңешин түздү. Коопсуздук Кеңешинин мүчөлөрү АКШ, Советтер Союзу, Кытай, Франция жана Британия болду. Америка Усманий Халифалыктын жерлеринен колонизатор мамлекеттерди сүрүп чыгарып, ал жерлерди тартып алуу максатында Европа мамлекеттерин алсыратууга аракет кылып, бүткүн дүйнөдө эгемендүүлүк кыймылдарын колдоп-кубаттады.

БУУ жана Коопсуздук Кеңеши түзүлгөн болсо да, бирок, «Суук согуш» деген нерсе Советтер Союзун өз ордунан чыгарып салды (себеби, социалисттик идеология ойрон болду). Америка бүткүл дүйнөгө жана анын экономикасына өкүмдарлык кыла баштады, өзгөчө, долларды алтындан бөлүп, нефтини ага байлагандан кийин ушундай болду.

Өзгөчө баса белгилей кетсек, үлкөн технологиялык ыңкылаб кооптуу бир социалдык абалды жаратты. Себеби, бул ыңкылаб АКШга дүйнөдөгү белгилүү эл аралык маалымат компанияларын көзөмөлдөөгө мүмкүнчүлүк берди. Ушуну менен Кошмо Штаттар бүткүл дүйнөгө уусун чача турган, бир нече мүнөт ичинде каалаган адамдын аброюн көтөрүп, каалаган кишинин аброюн төгө турган болду. Ал бүткүл дүйнөдөгү чайкоочулардан миллиарддаган каражаттарды сууруп алып, каалаган өлкөсүн ойрон кылып жатат, мисалы, «Азия арстандары» кризисинде болгондой. О.э. Кошмо Штаттар нефть экспорт кылуучу мамлекеттерге өкүмдарлык кылуу менен нефть баасынын көтөрүлүшүнө жана төмөндөшүнө кожоюн болуп алды, транс-улуттук ири компанияларды түздү. Американын мына ушундай өкүмдарлыгынан кийин алдыбызда табигый суроо

туулат: Америка дүйнөгө өкүмдар болуп, экономиканын эң жогору чокусуна жеткен болсо да, эмне үчүн мынчалык коркуп жатат?

Биз ушуга күбө болдук, Америка өз тарыхында 1898-жылдан 1929-жылга чейин о.э. өткөн кылымдын жетимишинчи жана сексенинчи жылдары көптөгөн финансылык кризистерди башынан өткөрдү. Буларга Америка сыртындагы согуш менен чечим болду. Бул Испанияга каршы согуштан башталып, Филиппинди басып алууга чейин, кийин Биринчи жана Экинчи дүйнөлүк согуштарга чейин, Вьетнам согушу, Фарс Булуңу согушуна чейин уланды. Ыхтымал, бүгүнкү күндө да согуш жүз бериши мүмкүн.

Дүйнөлүк финансылык түзүм 2007-жылы кулаганы, жана бүгүн болуп жаткан окуялар капитализмдин финансылык системасынын жана мамлекеттеринин кулоосунун натыйжасы болуп эсептелет. Мисалы, евро валютасынын кулашы анык, эгер алар улуттук валютага кайтышса, анын ойрон болушу да анык. Британия жана башка мамлекеттердин валютасынын кулашы, АКШ долларынын кулашы убакыт маселеси. Чыгышта жалындаган козголоңдор дүйнөдөгү башка мамлекеттерге да чөпкө түшкөн оттой уланышы мүмкүн. Трампын ушу күндөрдө жасап жаткан иштери мунун анык далили. Эгер, финансылык түзүм кулабаганда Трамп Кытайга каршы соода согушун жарыяламак эмес жана бүткүл дүйнөгө каршы согуш жарыяламак эмес. Бул кадам улутчулукту сактоо жана коргоодон кабар берүүдө. Т.а. ар бир мамлекет эч кандай дүйнөлүк экономикалык түзүмгө кошулбаган улуттук мамлекет катары өз экономикасын коргоону баштайт.

Ушул соода согушу жөнүндө Кытайдын соода министри Чжун Шань: «Бул согуш дүйнөлүк экономикага жалаң гана кыйроо алып келет», - деп билдирүү берди. Европа Союзундагы соода комиссиясынын төрагасы Сесилия Мальмстрем: «Бул дүйнөлүк соода үчүн жаман күн. Биз мындай акыбеттен качуу үчүн колдон келгенче аракет кылдык. Бирок, пайдасы болбоду. Ушунусу бизге анык, Европа Союзу Дүйнөлүк Соода уюмунун эрежелерине жараша болот», - деди. Трамп Твиттерде мындай деди: «Кошмо Штаттар соода амалияттарында миллиарддаган доллар зыян көрдү, эми ушул соода согушунда оңой эле жеңишке жетиши мүмкүн, мен бул согушту жакшы нерсе деп эсептейм».

Демек, Трамп да, АКШ администрациясы да эл аралык финансылык түзүм ойрон болууга карай бара жатканын, бул түзүм өлгөнүн, азыр анын ойрон болуп жаткан түзүлүшүнөн башка нерсе

калбаганын баамдашууда. Ошондуктан, Америка өзү түзгөн уюмдарды колдобой койгонун, себеби, алар кыйрап, эми аларды колдоо натыйжа бербешин көрүп турабыз. Ошондуктан, экономикалык кризистерди келтирип чыгарып жаткан, дүйнөнү токтотуп болбой турган согуштарга киргизип жаткан нерсе – АКШ саясаты экенине күбө болуп турабыз. Трамп бүткүл дүйнө АКШ экономикасына байланышканын, кыйроо жекече эмес, бүткүл дүйнөлүк болот.

Америка ушул кулоого даярмын деп эсептеп жатат. Ал альтернатива идеология т.а. Ислам Умматынын идеологиясы учурда кол салууга алсыз, себеби, Уммат бытыранды абалда, акимдери болсо саткын деп ойлоодо. Ошондуктан, Америка кулоону тездетүүгө даярданып жатат. Ушул себебден улам, Америка дүйнөдөгү чоң мамлекеттерге катаал чараларды колдонду, ушул аркылуу аларды кризистен мурда алдан тайдырууну каалады, алар тартып жаткан ушунча кыйынчылыктары үстүнө кыйынчылык жүктөөдө. Ал муну менен кайрадан дүйнөнүн кожоюндугуна чыгып алууну максат кылып, өзүнүн ушул бузгунчу идеологиясын улантууну, бирок, жаңы көрүнүштө улантууну көздөөдө. Америка ушундай согуштарга от жагып, өзү согушка катышкан тараптардын бири болбостон, алыста туруп башкарып турат, соңунда аралашат жана жеңишке жетишет. Потенциалдарын жоготпой сактап калып, мурдагы тактыга чыгып алат. Американын башка мамлекеттерди ушул согуштарга киргизүүдө басым кылуу услуб-каражаттары таптакыр түгөнбөйт.

Бирок, Америка дагы эле коркууда. Себеби, ал ушул планын ишке ашырууда бир аз кечиксе, башка тарапка (Исламга) мүмкүнчүлүк жаратып коюшу мүмкүн. Мына ошондо Ислам убакыттан пайдаланып, демин ырастап алып, бүткүл Уммат даражасында кайра ойгонот, кайра нусратка жетишет. Ушуну билген Америка калыс адамдардын даъватын муунтууга урунууда. Себеби, алар Умматка аң-сезим берүүгө күнү-түнү катуу аракет кылышууда, колдорундагы туура мабданы фикрат жана тарыйкаты менен туура жеткиришүүдө. Америка жетектеген кафир мамлекеттер ушул адамдардын Хизбин, Хизб-ут-Тахрирди жаманатты кылып көрсөтө албай жатышат. Колдорунда ушунча кубат жана арамза маалымат каражаттары турса да, эгер маалымат каражаттары аркылуу Хизб атын каралай турган болсо анын

фикирлери адамдарга ого бетер кеңирээк жайыларын, Умнат Хизбди кучагына алаарын билип жатышат. Ошондуктан, алар Хизб мүчөлөрүн камакка алып, кыйноого салып, аларды да ИШИМ сыяктуу болушат, алар козголоң келтирип чыгарышат деп күрөшүп жатышат. Акыйкатта болсо козголоңдор ушул Умнаттын ичинен чыккан. Ушул себептен улам, алар бул калыс адамдардын аракетине чекит коюу үчүн күнү-түнү изденип жатышканына, пландарды түзүп жатышканына күбө болуп жатабыз. Бул тармакта 2018-жылы июнда CEP (Counter Extremism Project) борбору жана AFPC (American Foreign Policy Council) борбору Хизб-ут-Тахрир жөнүндө баяндама чыгарышты:

«Өкмөттөр Хизбге каршы жалгыз күрөшө алышпайт. Себеби, ал дүйнөлүк уюм болуп, күч колдонууга чакырышпайт. Анын структурасы пирамида формасында, бул жамааттын бүткүл дүйнө бойлоп миллиондон ашуун мүчөсү бар. Ал Халифалыктын саясий системасына ээ, алар ушул Халифалыкка чакырышат, Аллахтын шариятын толук колдонбогон Халифалыкты моюнга алышпайт.

Алар даъватта Расулдун с.а.в. сийратынын баскычтарына таянышат. Анын колдоочулары улам көбөйүүдө. Ал интернет айдыңында болуп көрбөгөн активдүү аракет алып барууда, мисалы, анын мүчөсү болгон Исмаил Вахвах сыяктуу.

Алар тартип менен уюшкан жана бир фикирди көтөрүп чыгышкан, алардын структурасына кирип алуу кыйын. Аларга каршы дүйнө бойлоп күрөшүү керек, бүгүн Америка дал ушул нерсеге аракет кылууда».

Биз Америка жана анын этегин кармаган мамлекеттерге мындай дейбиз: Аллахтын урухсаты менен, жакында жүз бере турган нерсе Умнаттын пайдасы үчүн болот. Умнаттын нусраты жакын, инша Аллах. Силер, кафирлер дүйнөнү зулумга толтурдуңар, инсанды шахватка, мал-дөөлөткө, Аллахтан башка нерселерге кул кылдыңар. Бирок, биз дүйнөнү адилетке жана нурга алып чыгуу үчүн келе жатабыз, бүткүл дүйнө Роббинин шариятын колдонуп, инсандарды пендеге кул болуудан, пенденин Роббисине кул болууга алып чыгабыз.

Биз, Хизб-ут-Тахрир мүчөлөрү, ушуну ачык айтабыз, бул фикирлерди сабыр менен жеткиребиз жана Аллах бизге убада кылган рошид Халифалыкты тикелөө үчүн ушул фикир негизинде күрөшүп жатабыз. Аллах Азза ва Жалладан ушул аракетиниздин аягын ийгиликтүү кылып, Умнат жетекчилигин колго алуубузга

жардам беришин, хак менен батылдын ортосунда болуп жаткан бул күрөштө бизге нусрат беришин, батылды талкалап жок кылып, амалдарын текке кетиришин сурайбыз. Аллах Таала айтат:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۖ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ مُخْتَرُونَ ۗ﴾

«Албетте, кафир болгондор байлыктарын Аллахтын жолунан тосуу үчүн сарпташат. Анан, аны сарпташат, кийин ошолору өзүлөрүнө өкүнүч болот, кийин жеңилишет» [8:36]

Көп жакшылыктарга бай, эй, Уммат жаштары! Силер кайраттуу экениңерди, Аллахтын жолунда мал-жаныңарды аябай курман кылышыңарды эбак далилдедиңер. Бүгүн силердин күнүңөр. Көбү кетип, азы калды, саткын ким, жаңылышкан ким ачыкка чыкты, өзүн токтотуп, туура жолго, Расулу акрам ﷺдын жолуна, хак жолго ээрчүүнү каалаган кишиге туура жол анык көрүндү. Аллахтын убадасынын белгилери көрүнө баштады. Демек, кербенге кошулгула!

Эй улуу Хизб жигиттери! Сабыр кылгыла жана бири-бириңерди сабырга чакыргыла, себеби, бороон катуу түс алды. Эгер, Аллахтын буйругун бекем кармасак, баарыбыз Уммат менен албетте нажат табабыз. Аллах Таала айтат:

﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِرْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

«Демек, шайтандан жүз үйрүп, Аллахка ыйман келтирген адам гана эч ажырап кетпей турган бекем тутканы кармаган болот. Аллах Угуучу, Билүүчү» [2:256]

Аллахтын шариятын колдонуу жана мамлекетин тикелөө менен Расулунуллахтын сүйүктүү ээрчүүчүлөрүнөн болгула! Мына ошондо Аллах убада кылгандай нусрат берет жана Анын убадасы хак! Аллах Таала айтат:

﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾

«Эй момундар, эгер силер Аллахка жардам берсеңер, Ал да силерге жардам берет жана согуш майданында кадамыңарды бекем кылат» [47:7] □

МАМЛЕКЕТТИН КҮЧТҮҮ ЖЕ КҮЧСҮЗДҮГҮНӨ ТААСИР ЭТҮҮЧҮ ГЕОГРАФИЯЛЫК ФАКТОРЛОР

Башталгыч кыскача сабак (3)

Абулхамид Абулхамид

Мамлекеттин таасирдүү, абройлуу мамлекетке айланышы Умматтын мамлекетке болгон ишенимине байланыштуу. Т.а. мамлекет ичкериде жана сыртта өз максадын ишке ашыра алышы керек жана Уммат ага ишениши керек. Ошондуктан, мамлекет өз максаддарын ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн бере турган кубатка ээ болушу зарыл. Жигиттер этибарын ушул темага тартуу үчүн, мен бул теманы геосаясий китептерден алып, кыскача баян кылдым. Ушул кыскача баян келерки терең изилдөөлөр үчүн колдонмо болуп калат деген ишеничтемин.

Биз мурунку эки санда мамлекеттин күчтүү же алсыз болушунун төмөндөгү факторлорун көрүп чыккан элек: мамлекеттин географиялык орду, саясий майданы жана формасы, рельефи, тегиздиктер, тоолор, табигый ресурстар, климат жана экономикалык фактор. Бул санда төмөндөгү калган факторлорду карап чыгабыз: Калк, расалык фактор, улуттук фактор, диний фактор жана тил.

9 – Калк:

Мамлекеттин жана анын кубатынын тикеленишинде калкы негизги ролду ойнойт. Себеби, бул үчүн керектүү иштерди калк аткарат. Эгер мамлекет калкынын саны жана жыныстык курамы жетиштүү болсо о.э. калк ичинде улуттук, тилдик, тектик жана диний ширелишүү бар болсо, мындай башарий байлык мамлекеттин күчтүүлүгүнө фактор болуп берет. Себеби, мындай сыфаттарга ээ болгон башарий байлык мамлекетке күч, туруктуулук жана ички биримдикти тартуулайт. Мындай сыфаттардын бир мамлекетте болушу өтө кыйын болгондуктан, мындай сыфаттарга ээ болгон мамлекет үлгүлүү мамлекет болот. Калк мамлекеттин чыныгы байлыгы болуп, мамлекет өзүнүн глобалдык умтулууларын алардын жардамында ишке ашыра алат. Мамлекет алардын жардамында табигый ресурстардан пайдаланат, илим жана технологияны өнүктүрүүгө көңүл бурат, өз вужудун сактап калып, аймагын кеңейтет.

а) Мамлекет калкынын көптүгү күч фактору болсо, башарий байлыктын аздыгы алсыздык фактору болуп саналат. Мамлекетте башка күч элементтеринин жетиштүү болушу ал үчүн күчтүү

болуудагы калк санынын ордун баса албайт. Мисалы, Австралиянын чоң майданга ээ болушу о.э. Португалиянын аскерий тармагы жана өнөржайы өнүккөн болушу булардын күчтүү болушуна жетиштүү болбоду. Майданы 92000 кв.км, калкынын саны 11 миллион болгон Португалия колонизатордук доорунун алгачкы баскычында Африка жана түштүк Америкадагы өзүнүн майданынан бир нече он эсе чоң болгон майдандарда өкүмдарлык кылды. Бирок, башарий байлыгы жетишпестиги себептүү, Британия пайдасына өз колонияларынан баш тарттууга мажбур болду. Британиянын майданы 243000 кв.км. болуп, калкынын саны 65 миллион эле. Британия өткөн кылымдын ортолоруна чейин өз колонияларын сактап келди. Бирок, ал да кийинчерээк Америка пайдасына өз колонияларынын негизги бөлүгүн жоготту.

б) Калк курамы:

Мамлекеттер калкынын табигый өсүшү даражасында бири-биринен айырмаланат. Өнөржайы өнүккөн Батыш мамлекеттеринде калктын табигый өсүшү өтө төмөн. Ошондуктан экономикалык өнүгүү, медицина тармагындагы жетишкендиктер калкынын табигый өсүшүнө мүмкүчүлүк жарата турган жайда, тескерисинче, карылар калк пирамидасынын кең базасын ээлей турган болуп калды. Мунун негизги себепчиси турмуш курууну жана төрөөнү чектей турган маданий, социалдык факторлор. Мунун натыйжасында төрөлүү аз болуп, калкы пирамидасында жаштар ээлеген база кичине болгондуктан, калк карылык баскычына жетип барды. Мындай абал Швеция жана Дания сыяктуу мамлекеттерди турмуш курууга жана перзент көрүүгө кызыктыра турган социалдык таалим программаларын колдонууга мажбур кылды. Өнөржайы өнүкпөгөн мамлекеттер мунун тескериси. Себеби, бул мамлекеттерде өлүм көрсөткүчүнө салыштырмалуу төрөлүү көрсөткүчү жогору, бирок, адамдын орточо өмүр сүрүүсү төмөн. Ошондуктан, жаштар санына караганда карылардын саны аз.

Мамлекеттер ортосундагы мындай айырмага, негизинен, калктар көз карашынын ар түрдүүлүгү таасир кылат. Мисалы, карылар көп болгон мамлекетте салттуу турмуш таризин сактап калуу көз карашы өкүмдар болсо, жаштар көп болгон мамлекеттерде абалды өзгөртүү үчүн козголоң кылуу, ал үчүн күч иштетүү туйгулары күчтүү болот. Жаштар мамлекеттин экономикалык жана аскерий аракеттеринде активдүү курал болгондуктан, жаштардын көптүгү мамлекеттин күч фактору болуп эсептелет.

Байкалгандай, жаштар көп, карылар аз болгон өлкөлөр саясий жана экономикалык туруксуздугу менен ажыралып турат. Мындай өлкөлөр саясий, аскерий жана экономикалык жактан өнөржайлашкан мамлекеттер тарабынан эксплуатацияланган болот. О.э. мындай өлкөлөрдө абалга каршы козголоң көтөрүү чөйрөсү дайыма даяр болот. Этибарлуу тарабы, өнөржайы өнүкпөгөн өлкөлөр эркектердин аялдардан көптүгү менен айырмаланып турат. Муну менен козголоң жана азаттык аракеттеринде курман берүү мүмкүнчүлүгү күчтүү болот жана кандуу козголоңдордо эркек кишилер сабында жүз берген жоготуулар калкынын өсүшүнө таасир кылбайт. Себеби, бул жоготуулар калкынын табигый өсүшү аркылуу тез тикеленет. Дүйнөдө калкынын өсүшү боюнча эң жогорку тепкичти фалестиналыктардын ээлеши буга эң жакшы мисал. Фалестинада калктын өсүшү 40%. Данияда болсо, бул көрсөткүч 8%. Өнөржайлашкан түндүк мамлекеттерде аялдардын эркек кишилерден көптүгү салттуу турмуш таризин сактап калуу баалуулуктарын күчөтүп жиберди. Ошондуктан, шайлоолордо добуш берүүдө аялдар дайыма оңчул консервативдик партиялар тарабында болот.

в) Калкынын географиялык жайгашуусу:

Калкынын географиялык жайгашуусу экономикалык жана социалдык факторлордон тышкары, негизинен, рельефтик жана климаттык факторуна байланыштуу. Инсан дайыма ыңгайлуу климат шартында жашоого, ошол эле убакта, турмуштук мухтаждыктары, материалдык жана фикрий өнүгүүсү, социалдык туруктуулугу жана рухий тынчтануусу камсыздалышына майил болот. Ошондуктан, аба ырайы жана нымдуулугу айыл чарба продукцияларын жетиштирүүгө жетиштүү, жери өнүмдүү региондордо, айрыкча, дарыя боюнда кең талаалары болгон региондордо башка региондогуларга караганда калк тыгыз жашайт. Мындай региондор, төмөнкү Нил дарыясындагы сыяктуу, сууга бай, жери өнүмдүү жана аба ырайы мээлүүн болгондуктан, ал жерлерде калк тыгыз жашайт. Сирияда калкынын негизги бөлүгү айыл чарба жерлерин табигый сугарууга жетиштүү даражада жамгыр жаай турган линияда жашайт. Бул линия мамлекет түндүгүнөн түштүгүнө чейин созулуп, Халаб менен Дамасктын ортосун байлоочу асфальт жол аркылуу Хама жана Хомстан өтөт жана Даръага чейин жетип барат. Бул линиянын батышында калк

борборлору көп жайгашкан. Сириянын чыгышында болсо, калк тыгыздыгы өтө төмөн болуп, мезгилдик жамгыр айыл чарба жерлерин табигый сугарууга жетерлик жаабаны үчүн, ал жерде калк мал чарбачылык менен алектенет.

Шаарда өнөржай жана соода тармагындагы мүмкүнчүлүктөр, айылдарга караганда жумуш орундарынын жетиштүү болушу айыл калкын шаарларга көчүүгө кызыктырат. Бул болсо, миграциянын күчөшүнө алып барат. Муну менен шаар айланасында тартибсиз жана кызмат көрсөтүлбөй турган калк кварталдары пайда болот. Мындан тышкары, айыл чарбасы жетиштүү жумушчу күчүнөн ажырайт, керектөөчүлөр болсо көбөйөт, муну менен айыл чарба продукцияларын жетиштирүү кризиске учурайт. Мисалы, Францияда айыл калкы 20%, Италияда 30%, Кошмо Штаттарда 25%ды түзөт.

Эгер мамлекет майданына карап калкынын жайгашуусун карап чыга турган болсок, Канада, Австралия жана Кытай сыяктуу кээ бир мамлекеттерде калк бир же эки аймакта тыгыз жайгашканын көрөбүз. Муну менен мамлекеттин кең майдандары дээрлик бош калат. Мисалы, Кытай калкынын саны 1.4 миллиардга жетет жана калкынын тыгыздыгы 1 кв.км.ге 88 киши туура келет. Кытайдын батыш-түндүгүндөгү майдандардын болжол менен бештен биринде калк жашабайт. Майданы 1.8 миллион кв.км.ди түзгөн мусулман Чыгыш Түркистандын калкы 25 миллиондон ашпайт.

Калкынын мындай ылайыкташуусуз жайгашуусу мамлекеттин алсыз чегити болуп эсептелет. Бул болсо, мамлекетти кандайдыр бир өнүгүү пландарын белгилөөгө мажбур кылат, бул пландар адатта калк тыгыз жайгашкан региондорго каратылат жана калк тыгыз болбогон региондор этибардан калып кетет. Муну менен мамлекеттин айрым региондору экономикалык жана кызмат көрсөтүү тармагында өнүккөн болот. Ошентип, бул региондор мамлекеттин калган региондорунан социалдык жактан айырмаланат.

Шаар калкы жашоо шартынын жогорку көрсөткүчү келтирип чыгара туган проблемалардын дагы бири – шаарга көчүп келген мигранттардын экономикалык жана социалдык жактан төмөн абалда жашашы. Бул абал калктын жакыр бөлүгүндө саясий өзгөрүүнү ишке ашыруу жана козголоң көтөрүү туйгуларын пайда кылат. Мунун каршысында экономикалык жактан жыргалчылыкта

жашаган региондор калкы дагы да консервативдүү болот (т.а. асл абалды сактап калууга умтулуучу болот).

Калктын тыгыз жашашынан келип чыга турган проблемалардын дагы бири – үлкөн борборлордун, өнөр жайлашкан региондордун чыгындылары менен аба жана суунун булганышы. Мисалы, Кошмо Штаттар калкынын саны 325 миллион болуп, алар дүйнө калкынын болжол менен жыйырмадан бирине туура келет. Алардын атмосфера булганышындагы үлүшү глобалдык ыфластануунун үчтөн бирин түзөт.

г) Калктын антропологиялык курамы:

Эгер мамлекет жарандарынын башарий, тилдик жана диний тамыры бирдей болсо, калктын мындай антропологиялык курамы мамлекеттин күчтүү болушуна фактор болот. Себеби, мындай бирдейлик ички тартибсиздиктерден алыс болгон биримдикти пайда кылат. Эгер ушул тамырлар бирдей болбосо, мамлекет козголоң жана сепаратизм аракеттерине, жарандар согушуна бута болот. Көбүнчө мындай абал алсыз мамлекеттерде көрүнөт. Себеби, алсыз мамлекет жарандар ортосундагы карама-каршылыктарды тартибге келтире албайт, душмандардын мындай алсыз чекиттерден пайдаланышынын алдын ала албайт.

1 – Раса:

Заманбап изилдөөлөргө ылайык, адамзат негизинен үч расалык бөлүккө бөлүнөт. Булар: европоид, монголоид жана африкоид. Бул бөлүктөрдүн ар бири насилден насилге өтө турган тутумдук сыфаттарга ээ болуп, бул бөлүктөр формада бири-биринен айырмаланат.

Европоид расасына таандык бөлүк Индиядан баштап Европанын батыш-түндүгүнө чейин болгон жайда, алардын катарында арабий түндүк Африкада таркалган. Африкоид расасына таандык бөлүк жалаң сахрои кабир түштүгүндөгү кара континетте тараган. Монголоид тегине таандык бөлүккө келсек, бул бөлүк Азия континентинин чыгыш, түштүк-чыгыш жана түндүк чыгыш тарабында таркалган.

Эгер мамлекет жарандарынын расалык тамыры бирдей болсо, бул бир түрдүү мамлекетке күч тартуулайт, эгер бирдей болбосо мунун тескериси болот. Африка түштүгүндөгү кара түстүү түпкү калк менен алардын англис баскынчыларынан турган ак түстүү мурдагы өкүмдарларынын ортосундагы расалык дал келбөөчүлүк буга мисал болот. Себеби, бул абал саясий кескиндиктерге жана

көбүнчө башкаруу түзүмүнүн өзгөрүшүнө алып келет. Кошмо Штаттардагы европоид расасына таандык болгон ак түстүү өкүмдарлар менен расасы африкалык болгон кара түстүүлөр жана азиялыктар ортосундагы расалык дал келөөчүлүк да буга мисал болот. Европоид расасына таандык бөлүктүн мамлекеттик саясий сахнаны, экономикалык, маданий жана аскерий тармакты ээлеп алышы о.э. кара түстүү жана түрдүү түстөгү расаларга каршы алып барылуучу дискриминацияга негизделген саясаты мунун коркунучун дагы да күчөтүп жиберет.

2 – Улуттук фактор:

Калкы түрдүү улут өкүлдөрүнөн турган мамлекеттен айырмалуу түрдө бир улут өкүлдөрүнөн түзүлгөн мамлекет дагы да туруктуу болот. О.э. аны кеңейүүдөн алек кылып коё турган ички тартибсиздиктерден алыс болот. Эгер калк түрдүү улут өкүлдөрүнөн турган болсо, алар мыйзам алдында укук жана милдеттерде тең укуктуу болсо гана мамлекетте туруктуулук ишке ашат.

Буга Британияны мисал кылуу мүмкүн. Себеби, Британия калкынын бештен төртүн англистер, калган бирөөсүн өз урф-адаттарын сактап келген жана диндеринде англистерден айырмаланган шотланд, ирланд, велс жана галлдар түзүшөт. Ирланддардын көпчүлүгү католик, шотланддар протестант, англистер болсо, англикан чиркөөсүнө ээрчүүчүлөр. Мындан тышкары, ирланддар Ирландия аралынын бир бөлүгүндө жашап, алар Түндүк Ирландия Англия тарабынан колония кылып алынган деп эсептешет жана андан эгемендүү болуп Түндүк Ирландияга кошулууга аракет кылышат. Британияда тил жана урф-адатта француздарга жакын болгон галл улутунун өкүлдөрү да бар. Британия мамлекетинен ички тартибсиздиктерди алыстаткан нерсе мамлекеттин күчтүүлүгү жана аралдарда жайгашкандыгы. Анын аралдарда жайгашкандыгы эгемендүүлүктү каалаган улуттарга өз улутташтарынан жардам кирип келишине тосук болот. Эгер англистер өлкөсү континентал жерлерге уланган болгондо шотланд, ирланд, галл жана велстерде сепаратизм руху азыркыга караганда күчтүү болмок. Ирланддар жөнүндө айта турган болсок, алардын Англия аралынан бөлүнүп тургандыгы жана кургактык менен өздөрүнүн тарыхий мекендерине байлангандыгы аларда улуттук туйгуну козгоп, дайыма эгемендүүлүктү талап кылууга үндөп келет. Белгилүү болгондой, Түндүк Ирландия Бириккен

Королдукка кошулгандан тартып, Ирландия республикасынын армиясы Британияга коркунуч туудуруп келет.

Эми, англистер 40% жана француздар 30%ды түзгөн Канадага келсек, ал жерде Франция тарабынан колдоп-кубатталган француздар англистерден ажыралып чыгууну талап кылып келет. Квебекте протестант мазхабына таандык болгон англистер саясий жана экономикалык турмушта жетекчилик кылып турган бир учурда, калктын негизги бөлүгүн түзгөн француздар өз урф-адаттары жана тилин, өздөрүнүн католик мазхабын сактап келишет.

3 – Диний фактор:

Калкы түрдүү диндерге иътикод кылышына караганда, калкынын бир гана динге иътикод кылышы мамлекетке күч жана ички биримдик берет. Эгер калкынын түрдүү диндерге иътикод кылышы менен бирге алардын тили жана улуту да бири-биринен айырмалана турган болсо, мамлекет чет элдик аралашууга жол бере турган даражада алсыз болот. Мисалы, Батыш мамлекеттери Усманий мамлекеттин соңку доорунда Ливандагы тайпалар ортосундагы о.э. Кипрдеги өздөрүнүн улуттук тилине жана христиандык динине ээ болгон гректер менен өздөрүнүн тили жана исламий динине ээ болгон түрктөр ортосунда фитна козгоого жетишти.

Бул жерде калкы түрдүү диндерге иътикод кылышы менен айырмаланып турган Индия да бар. Индия калкынын 80%ын индустар, 13 %ын мусулмандар түзөт. О.э. ал жерде азыраак христиандар, синхтер жана буддисттер бар. Мындан тышкары, калкынын улуттук курамында, тилинде ушунчалык кескин айырма бар болуп, эгер бул чоң мамлекеттин бир тарабынан экинчи тарабына чейин барыла турган болсо, калк ортосунда өз ара сүйлөшүү кыйын экендигин көрөбүз. Калкынын 42%ы инду тилинде сүйлөшүнө карабастан, мамлекет конституциясында башка 15 негизги тил, 720 диалект, 72 жергиликтүү экинчи тил жана 24 уруулук тил тан алынган. Ошондуктан, Индия, эгер борбордук өкмөт алсыз болуп тышкы факторлор ага өз таасирин өткөрө турган болсо, майдаланып кетиши мүмкүн болгон мамлекет эсептелет.

4 – Тил фактору:

Тил бирдей тилде сүйлөшүүчү адамдар ортосун бириктирүүчү фактор болуп эсептелет. Себеби, тил алардын ортосунда

жакындык жана кызматташтык туйгусун пайда кылат. Мусулмандар ортосундагы абал мунун жаркын мисалы. Себеби, араб тили жана исламий сакофат мусулмандар тарыхы жана хазарий өздүгүнүн ажыралгыс бөлүгү. Эгер мусулмандар бир күн келип, Ислам түзүмүнө ээ болгон бир мамлекетте т.а. Халифалык мамлекетинде биригүүнү каалашса, бул тил аларды бириктирүүчү фактор болот.

Соңунда ушуну эстетип өтүү لازым, бул изилдөө башталгыч кыскача гана изилдөө жана бул сабак түрдүү темалардагы терең изилдөөлөр үчүн негиз болуп калышы лазым. Аллах өзү туура жолго баштоочу.

(Аягы). □

ЖУМА ХУТБАСЫ: АНЫН УТУШ ЖАНА ИЙГИЛИКСИЗДИКТЕРИ Абдуррахман Амирий – Яман

Фикрлер жайылышы үчүн түрдүү васита жана услубдар колдонулат. Кээде гезит, журнал жана интернет аркылуу макала, баянат жана ырлар жазылат. Кээде видео жана аудио тасмалары аркылуу таркатылат. Кээде болсо хытаб, дарс, лекция жана башка услубдар аркылуу таркалат. Хытаб жөнүндө айта турган болсок, ал аянычтуу абалда жана төмөн даражада. Мисалы, бир хатиб хытаб кылышы үчүн бир саат берилет. Бирок, ал хутба кылуу коидаларын билбейт, себеби, хутба узун эмес, кыска болушу لازым. Дагы бири даарат, хайыз, намаз, хаж, орозо жана зекет жөнүндө сүйлөйт... Бул мавзулар маанилүү болсо да, Уммат алар жөнүндө жетиштүү билимге ээ. Бирок, алардан маанилүү жана чоңураак мавзулар бар. Мисалы, Батыш мусулмандардын байлыктарын ээлеп алганы, жерлерин басып алганы, Бирма, Ирак, Афганистан, Өзбекстан жана Фалестинадагы аялдардын намысын таптап жатканы жөнүндө эч каерде сүйлөнбөйт. Хатиб фикрсиз, проблемаларды чечпестен мусулмандардын туйгуларына тиет. Угуучу ал жерден кудум курсагы тойгондой чыгат. Дагы бир хатиб, минбар ага сахна кылып берилгендей, минбардан туруп көркөм окуйт. Башкасы болсо, мусулмандарды бириктирүү жана мамлекетин тикелөөгө даъват кылуунун ордуна мазхабпарастык хутбасын кылат. Муну менен кафирлердин максатын жүзөгө чыгарат.

Умматка, өзгөчө анын хатибдерине бир нече факторлор зыян жеткирди. Алардын бири Ислам мамлекетинин кулашы жана умматтын Ислам менен башкарылбай жатканы. Мындай абал Исламга жана анын фикрлерине, алардын катарында хатибдерге этибар бербей турган башкарууну пайда кылды. Муну менен хатибдердин ишин көзөмөлдөй турган, жакшы сыфаттарын күчөтүп, жаман сыфаттарын сындай турган көзөмөлдөөчү калбады. О.э. Ислам хукмдары болобу, араб тилин үйрөнүүдө болобу, хатибдердин фикрий деңгээли төмөндөштү. Алар жашап жаткан вакиъибизди түшүнүшпөдү жана ага карата хукм да чыгарышпады. Мындан тышкары, азыркы малай мамлекеттер тарабынан жалданма хатибдер дайындалды, аларга Батыш таркатып жаткан фикр жана таалиматтар үйрөтүлдү. Натыйжада, алар Батыш жана анын малай акимдеринин ыраазылыгын алуу үчүн аракет кыла башташты. Бул жерде дагы бир фактор болуп, ал да болсо хатибдер акимдердин зулумунан коркуп хакты айтуудан токтошту.

Жогорудагы мукаддима мени ушул мавзуну жазышыма себеп болду. Мен бул иште Аллахтын ыраазылыгын жана ушул хатибдер жүрүп жаткан туура эмес жолду өзгөртүүнү үмүт кылам. Аллах Таала бизди жана аларды хидаяттасын, алардын хытаб кылуу багытын өзгөртсүн. Натыйжада, алар Умматка пайда келтире турган жакшы хатибдерге айлансын. Хутбаны уккандар туура исламий фикр жана исламий туйгу менен чыксын. О.э. ушул фикр жана туйгу менен коомду өзгөртө турган, жакшылык жана туура ойгонууга жетелей турган исламий шахсияларга айлансын. Ойлоп көргүлө, хатибдер канча деген хытабдарды кылышат, шек-күмөнсүз, алар миңдеп, ал тургай, миллиондоп саналат. Ооба, алардын саны жамиъ masjidдеринин санынча. Эгер бул хутбалар мукаммал жана туура таризде алып барылса, ушул азап чегип жаткан Умматка кифая кыла турган ойгонууну пайда кылат.

Хытабдын лугавий мааниси натиктик (нутк сүйлөөчү) же баян кылуу санъатын (өнөр-чыгармачылыгын) билүү дегени. Хытаб кылуу фаны – бул адамдарды канааттандыруу жана өзүнө тартуу. Бул сөздөр аркылуу болобу, же жазуу аркылуубу, айырмасы жок. Хытабды угуучунун бүткүл вужудун ээлеп ала турган сүйлөө же жазуу чеберчилиги деп түшүндүрсө да болот. Кыскача айтканда, ал адамдарга таасир кылуу жана аларды оодуруу үчүн аларга хытаб кылуу. Хытаб кылуунун өзүнө жараша негиздери бар. Алар оозеки сүйлөө, угуучулардын болушу, далил жана хужжаттар негизинде канааттандыруу жана майил кылуу. Майил кылуу айтылып жаткан нерсеге карата туйгуларды козгоо, же жүрөктөргө кадыржамдык салуу менен болот. Себеби, Аллах Таала инсанга өз фикрин түшүндүрүү жана башкаларды өз фикри менен канааттандыруу табиятын берген. Бул тармакта набийлер жана расулдар биринчи орунда. Себеби, алар коумдарына өздөрү алып келген акыйданы көөдөлөнтүүчү фикрлерге канааттандыруу үчүн аларга хытаб кылышкан. Арабдар болсо, хытаб кылуу фанында машхур болушкан. Себеби, алар балаганы жакшы билишкен, кафиялуу насрдан (жорго сөз) пайдаланышкан. О.э. алар муну сыймыктанышып, аны менен коргонушкан. Фасоха жана балага менен баян кылуу алардын табигый сыфаты болгон. Ушундан улам, хытаб талашып-тартышуу, талкуулашууларда, согуштарда, намыс, байлык, жан жана урматты коргоодо иштетилген.

Адамдар хытабды жакшы кабыл алганы үчүн, Ислам ага зор этибар берди. Пайгамбарыбыз ﷺ да адамдарды Исламга чакырып,

өзгөчө диний иш-чараларда хытабдан пайдаланды. Ислам келип, жахилияттагы хытабды оңдоду жана ага Ислам фикрин киргизди. Натыйжада, жумъа жана эки ийд хутбалары пайда болду.

Бул хутбалардагы фикр Куръани Карим түшүнүктөрү жана Расулу карим хадисдерине таянат эле. О.э. алар динге ээрчүүгө, аны бекем кармоого, ахирет турмушуна аракет кылууга, Аллахтын сөзүн аалий кылууга жана Ислам hukmdарын колдонуу үчүн мамлекет тикелөөгө чакырат эле. Мусулмандарды шахват жолунда тайылуудан кайтарат эле. Натыйжада, хытаб балагатта жетик даражага жетти. Өзгөчө рошид халифалар, сахабалар о.э. Зияд ибн Абиx, Хажжаж ибн Юсуф Сакафий жана Абу Хамза Шаарий сыяктуу табииндер доорунда таасир кылуучу, мыкты жана канааттандыруучу услубга айланды.

Төмөндө хатибдин хутбасы коомго зор таасир эте турган, ийгиликтүү болушу үчүн лазым болгон шарттарды айтып өтөбүз:

1 – Хатиб адамдарды өзүнө тартышы жана канааттандыра алышы лазым. О.э. анда эрк, тууралык, вафаадарлык, аманаттуулук, кайрат, ачыктык жана жаркын түшүндүрүп берүү жөндөмү болушу лазым.

2 – Тили жатык, бекерчи сөз сүйлөбөй турган, дудаланбай турган жана адеб менен сүйлөй турган болушу лазым.

3 – Куръани Каримди, ал жөнүндөгү илимдерди, тафсир жана Куръан hukmdарын билиши, хадиси шарифтен кабардар болушу лазым.

4 – Добушу чырайлуу жана жагымдуу болушу керек, адамдар аны кыйынчылыксыз кабыл кылышсын. О.э. анда жасалмалуулук жана бузуктук болбошу лазым.

5 – Акыйкатты айтууда батымдуу болушу, экиленбеши, көңүлү бош болбошу, режимдерге жакшы көрүнүү үчүн аракет кылбашы жана алардын катасын ачык баян кылышы лазым.

6 – Ислам hukmdарын, өзгөчө бүгүнкү маселелердин hukmdарын билиши лазым.

7 – Саясий вакиъ жана ал жөнүндөгү шарият hukmun билиши лазым.

8 – Хутба узун болбошу керек. Себеби, ал университетте окула турган лекция эмес, ал хутба. Сөздөрдүн эң жакшысы кыска жана маанилүү болгону. Жакшы сөздү кыска сүйлөө аны созуудан афзел. Адамдар сени жактырбай, зериккенде токтогонуңа караганда, алар сага завк жана шавк менен карап турган убакта хутбаны

токтотконуң жакшы. Имам Муслим риваят кылган хадисте Аммар айтат: Мең Расулуллах ﷺ мындай дегенин уккам:

«إِنَّ طَوْلَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ مَنَّةٌ مِنْ فَفِّهِ، فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ، وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ، وَإِنَّ مِنَ النَّبِيَّانِ سِحْرًا»

«Кишинин намазын узун жана хутбасын кыска кылышы – анын билиминин белгиси. Ушундай болгон соң, намазды узун, хутбаны кыска кылгыла. Себеби, баянда сыйхыр бар». Жабир ибн Самара айтат: «Пайгамбар ﷺ менен намаз окуганыбызда, ал кишинин намазы да, хутбасы да бирдей болоор эле». Муслим риваяты. Мунун мааниси, намаз хутбадан узун болушу. Абу Хурайра риваяты боюнча, Расулуллах ﷺ Жумъа жана Мунафикун сураларын окуган. Нуъман ибн Баширдин риваяты боюнча, Аъла жана Гошия сураларын, Ибн Аббас риваяты боюнча, Мунафикун жана Жумъа сураларын окуган.

Жогорудагы хадистерден Расулуллах ﷺдын эң узак жумъа намазында эки Фатиха, эки сажда, эки рукудан тышкары Мунафикун жана Жумъа сураларын окуганы жана бул Ибрахим عليه السلام намазынан күбөлүк бериши көрүнүп турат. Бирок, Расулуллах ﷺдын эң кыска жумъа намазында Мунафикун жана Жумъа сураларынын ордуна Аъла жана Гошия суралары окулган. Демек, намаз убагын ушул сураларды окуу үчүн кете турган убакытка салыштырса болот, мындан узак окууга чакырылбайт.

9 – Хутбага ылайык мавзуну тандоо керек, бул адамдар өз проблемаларын муалажа кылууда аларга керек боло турган мавзу болушу لازым. Проблема кээде акыйдага байланыштуу болуп, аны бир чекитке байлай турган фикрлерге мухтаж болот. Кээде болсо, проблема вакиъни көрсөтүп берүү, же саясий позиция билдирүү, же бир фикрге борборлошуу, же ката фикрди түшүндүрүү жана ал жөнүндө акыйкатты баян кылуу болушу мүмкүн. Ошондуктан, фаръий эмес, негизги жана маанилүү мавзу тандашы лазым.

10 – Уммат арасында үмүт рухун ойготуу жана мусулмандар жеңишке жетишкен согуштар жөнүндө сүйлөө.

11 – Хытаб (ораторлук) услубунан пайдалануу лазым, бирок, дарс, лекция, макала, кысса же ырларда болгондой, көркөм адабий, илимий, публицистикалык услубдардан алыс болуу зарыл.

12 – Лахндан т.а. хутбаны ырга окшотуп окуудан узак болууга аракет кылуу лазым. Себеби, хатибдин өз сөзүн ырга окшотуп айтышы аны куник кылып көрсөтөт. Масжид минбарында Куръанды ырдай кылып тилават кылуудан кунигирээк иш жок.

13 – Дуа кылып жаткан убакта хатиб эки колун көтөрбөшү, балким, сөөмөйү менен ишара кылууга чектелиши.

14 – Чырайлуу таризде туруу.

Төмөндө жумъа хутбасынан үлгү келтиребиз:

Бисмиллахир Рохманир Рохим

1 – Хутбанын аталышы: Мекечилдик робитасынын жасалма жана бузуктугу.

2 – Мукаддима:

Ааламдар роббиси, арштын карим Роббиси, такваадарлардын жардамчысы, залим, кафир жана мунафыктарды жер тиштетүүчү Аллах өзүнүн анык жана ачык Китебинде айтат:

﴿يَتَأْتِيهِمُ الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿۱﴾ يُصَلِّحْ لَكُمْ ءَعْمَلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

ذُنُوبَكُمْ ﴿۲﴾ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾

«Эй момундар, Аллахтан корккула жана туура сөздү сүйлөгүлө! (Ошондо Аллах) ишиңерди оңдойт жана күнөөңорду кечирет. Ким Аллахка жана Анын пайгамбарына моюн сунса, анда ал улуу бакытка жетишет» [33:70-71]

﴿يَتَأْتِيهِمُ الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

«Эй момундар, Аллахтан чыныгы коркуу менен корккула жана мусулман болгон абалыңарда дүйнөдөн өткүлө!» [3:102]

Ал зат өзү тандап алган Пайгамбары Мухаммадга Аллахтын салаваты, саламдары болсун. Эй хидаят нуру, тандалган Пайгамбары жана такваадарлар саййиди болгон Мухаммад, сизге Аллахтын салаваты жана саламдары болсун.

3 – Мавзу:

Эй мусулмандар, бүгүн Ислам өлкөлөрү т.а. Яманды Хижаздан, Мисирди Судандан, Иранды Амирликтерден ажыратуу үчүн колонизатор кафир сызган чегаралар үчүн мусулмандар бири-бири менен согушуууда.

Ооба, алар Британия жана Франция Сайкс-Пико келишими аркылуу сызган чегаралар. Бул эки мамлекет 1924-жылы Усманий мамлекет кулаган соң, Умматты майдалап, 57 мамлекетке бөлүп жиберди. Натыйжада, Уммат душмандары үчүн анын күчүн, экономикасын, фикри жана бардык баалуулуктарын сындырышы оңой болуп калды. О.э. Уммат ошол жырткыч колонизаторлор чеңгелинде калды. Батыш ушу чегараларды бекемдөө үчүн бул

жасалма мамлекеттер калкы ортосунда бузук мекенчилдик робитасын пайда кылды. Бирок, ал робита болууга жарабайт эле, себеби, ал мусулмандар ортосун бекемдей турган фактор боло албайт. Дагы ал, адамдар ойгонуу жолуна жүрмөкчү болсо, аларды бири-бирине байлай турган робита боло албайт. Аллах Таала инсанды жаратып, ага белгилүү бир касиеттер т.а. узвий мухтаждыктар жана гарыйзалар берди. Ушул гарыйзалардын бири – инсандын өзү жашап жаткан жерине болгон сүйүүсү. Колонизатор кафирлер мына ушул гарыйзадан пайдаланып, туйгуга негизделген төмөн фикрди пайда кылышты. Табигый болгондой, бул фикр нукура Ислам мабдасындай мабдага негизделбеген эле. Натыйжада, бир бөлүк жерге т.а. мекенге болгон сүйүү ушул калктар ыйык тутта турган нерсеге айланды.

Бул робита колонизатор кафир сызган бөлүнүүнү жана майдаланууну дагы да бекемдеди. О.э. мусулман өлкөлөрүн мамлекетчелерге бөлүп жиберди. Акыйкатта болсо, Аллах Таала топторго бөлүнбөгүлө дейт. Бирок, ар бир мамлекет өз чегарасына бөлүндү. Бул чегаралар аларды башка исламий өлкөлөрдөн ажыратып койду. Бул чегара артындагылар мусулман болушса да, бири-бири үчүн чет элдикке айланды.

Бул мамлекетке чет элдик эсептелген мусулман жалаң урухсатнаама менен кире турган болуп калды. Башка мамлекеттин жараны виза менен гана кире алат жана мезбан мамлекеттин жарандары укуктарынан пайдалана албайт. А түгүл, айрым мамлекеттердин аял жарандарына башка мамлекеттин жарандары үйлөнүүгө укугу жок. О.э. башка мамлекеттин мекемелеринде иштөөгө жана шайлоолордо катышууга мүмкүн эмес. Өкүнүчтүүсү, мусулмандар мына ушул мекенчилдикке чакырышууда. Ушул эле учурда, Европа мамлекеттери биригүүдө о.э. калкы мусулман өлкөлөр калкына жакын т.а. 1 миллиарддан көп калкын Кытай бириккен абалда сактап келүүдө. Американын штаттарынын саны мусулман мамлекеттер санына жакын т.а. 51 штат болушуна карабастан, бир мамлекет болуп жашоодо. Эй мусулмандар, мекенчилдик робитасы фикрий тар жана төмөн робита. Анын негизи Ислам мабдасы эмес, балким, анын негизи – айбан жана канаттууларда да болгону сыяктуу – инстинктик негиз. Бул робита согуштук проблемалар убагында гана адамдарды бири-бирине байлайт, тынчтык абалында анын таасири болбойт. Ушундай болгон соң, Умматты бөлө турган, майдалай турган жана

тарапкечтикти жая турган робитага ишенебизби? Аллах Азза ва Жалла көптөгөн аяттарда бул нерсени каралоодо.

﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا^١ وَاذْكُرُوا^٢ نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً

فَأَلْفَ بَيْنٍ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا

كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ^٣ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

«Бардыгыңар Аллахтын арканына (Куръанга) байлангыла жана бөлүнбөгүлө! О.э Аллахтын силерге берген ниъматын эстегиле: бири-бириңерге душман болгон чагыңарда дилдериңерди достоштуруп койду эле, силер Анын ниъматы себептүү бир тууган болуп калдыңар. Тозоктон болгон бир чуңкурдун жакасында турган элеңер, силерди андан куткарды. Акыйкат жолду табышыңар үчүн Аллах силерге Өз аяттарын мына ушундай баян кылат» [3:103]

Акыры колонизатор тарабынан бөлүнүү уругу чачып коюлган, кең көлөмдүү, мукамал болгон Ислам робитасы ордуна мекенчилдик робитасы күчөтүлгөн бытыранды мамлекетчелерде кантип Аллахтын арканын бекем кармоо жана бөлүнбөө мүмкүн. Адамзаттын эң жакшысы болгон Мухаммад ﷺ айтат:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَىٰ عَصِيَّةٍ»

«Ким тарапкечтикке чакырса, ал бизден эмес»,

«دَعُوها، فَإِنَّهَا مُنْتِنَةٌ»

«Аны таштагыла, себеби, ал жийиркеничтүү».

Бул хадистин тарыхы мындай, Мадина яхудийлери ансарлардын т.а. Авс менен Хазраждын ортосуна бөлүнүү, согуш жана душмандык салууну ниет кылат. Аларга жахилият доорунда ортолорунда болгон окуяларды, бири-бири менен согушкандарын, бири-бирин кандай өлтүргөнүн эстетет. Натыйжада, алар бири-бири менен жакалаша кетишет. Бирок, Расулуллах ﷺ Авс менен Хазраж ортосуна чаң салууну каалап жактан бул ыфластын максадын билип, аларды бул иштен кайтарат. Расулуллах ﷺ ушул айланы ачып таштап, ачуудан жүзү кызарган абалда мындай дейт:

«أَبْدَعُوا^١ الْجَاهِلِيَّةَ تَبَعُونَ وَأَنَا بَيْنَ ظَهْرَانِكُمْ... دَعُوها إِنَّهَا مُنْتِنَةٌ»

«Мен араңарда тирүү туруп, жахилият даабасын каалайсыңарбы?.. Аны таштагыла, себеби, ал жийиркеничтүү». Демек, тарапкечтик улут үчүн болобу, же мекен, партия, уруу, шахс, мазхаб үчүнбү, айырмасы жок, шаръан харам. Тарапкечтик харам, себеби, ал бөлүнүүгө алып барат жана

шарият аны каралаган. Бул жерде дагы Исламдан мурдагы тарапкечтик жана улутчулдук байрактарын көтөрүүгө чакырып жактан даъваттар бар. Алар Мисирде фиръавнийлер, Сирияда ассирийлер жана арамейлер, Яманда хамирийлер жана саъбийлер болуп, бардыгы батыл чакырыктар. Алар жөнүндө Аллах Таала тарабынан бирер хужжат жок. Инсан ойгонуу жолунда жүргөндө, тарапкечтик алардын ортосун байлап турууга жарабайт. Балким, ал улутчулдук, тарапкечтик жана проблемага чакыра турган робита.

Ооба, Умнат Пайгамбары Авс менен Хазраж ортосуна түшүп, аларды үлкөн мусибаттан куткарды. Себеби, мында мусулман мусулманды өлтүрүшү мүмкүн эле. Бүгүн бизди тафрикадан, бөлүнүүдөн жана согушудан ким куткарат? Албетте бизди аят жана хадистерде келген Аллахтын буйрук жана кайтаруулары куткарат. О.э. турмуштагы бардык проблемалардан шарият хукмдары куткарат.

Мухаммад ﷺ мусулмандарды, түрдүү тек жана улутта болушуна карабастан, бир Ислам мамлекетинде бириктирди. Кара түстүү Билал, румдук Сухайб, курайштык Али, фарстык Салман жана араб улутунан болгон Умарлардын бүгүнкүдөй өзүнчө байрактары болбогон. Бүгүн ар бир мамлекеттин чегарасы, Исламга бүтүндөй алакасы болбогон байрак жана мыйзамдары бар. Мурда алардын бир гана Укоб байрагы, Лаа илаха иллаллох Мухаммадун Расулунула байрагы бар эле. Адамзат саййиди Мухаммад ﷺ мына ушул байрак астында жашады жана каза болду. Мусулман өлкөлөрүнүн 57 байрагы, кызыл, жашыл, сары, кара жана ак байрактары эмнени түшүндүрөт? Майдалануу жана бөлүнүүнү түшүндүрбөйбү? Мунун мааниси, ар бир мамлекеттин тарапкечтик негизинде өз мамлекетин жакшы көрүп коргой турган калкы бар дегени эмеспи? Мусулмандар мына ушул байракты деп бири-бири менен согушабы? Колонизатор кафир тикелеген аким үчүн урушабы? Акыры биз үчүн бир гана Лаа илааха иллаллох Мухаммадун Расулунула байрагы болгону афзел эмеспи? Акыры биз күчтүү алсызды эзе турган адамдардан башка өзүнчө Умнат эмеспизби? Биздин акыйдабыз Ислам акыйдасы, байрагыбыз Ла илааха иллаллох Мухаммадун Расулунула байрагы эмеспи? Биздин укук жана милдеттерибиз бир эмеспи? Айырмабыз таква менен эмеспи? Мунун мааниси илахабыз бир, китебибиз бир жана Расулубуз бир дегени эмеспи? Мунун мааниси тынчтыгыбыз бир,

согушубуз да бир дегени эмеспи? Мунун мааниси экономикабыз, бийлигибиз, саясатыбыз, таалимибиз, сакофатыбыз, проблемабыз, сөзүбүз, кошуунубуз жана бардык кызыкчылыктарыбыз бир дегени эмеспи?

4 – Муалажа:

Эй мусулмандар, ушул хутба соңунда баса белгилеп айтабыз:

– Чыныгы робита – туура мабда робитасы. Биздин мабда Ислам жана ал Ла илаха иллаллах Мухаммадун Расулунуллах робитасы. Расулунуллах ﷺ мына ушул робитаны бекем кармады.

– Исламдан башка т.а. мекенчилик, улутчулук, пайда жана рухий негиздеги робиталардын баарын таштоо лазым. Себеби, алар төмөн жана кемчиликтүү робиталар. О.э. Аллах жиберген Ислам мабдасы робитасына тескери.

– Мекенчилдик, республика жана демократия сыяктуу фикрлерди таштоо лазым. Себеби, алардын баары Исламга каршы капиталисттик фикрлер. Аллах Таала айтат:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

«(Эй Мухаммад), чынында Биз сени бардык ааламдарга рахмат кылып жибердик» [21:107]

Биз буларды баян кылып жатып, силерди Пайгамбар ﷺ га дуа-салават айтууга чакырабыз. Анткени, Аллах Таала бизди өз Расулуна дуа-салават айтууга буюрат.

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا

تَسْلِيمًا﴾

«Албетте Аллах да, Анын периштелери да пайгамбарга дуа-салам айтышат. Эй муминдер, силер да ал затка дуа жана салам айткыла!» [33:56]

5 – Дуа:

Я Аллахым, албетте биз Өзүңө кайтуучубуз. Өзүң күнөөлөрдү кечирүүчү затсың, биздин күнөөлөрүбүздү кечир, каталарыбызды кечир, амалдарыбыздын акыры салих амал болушун насиб кыл. Я Аллахым, мусулмандардын өлкөлөрүн бириктир, өзүңдүн мухаммад китебинде убада кылган Ислам мамлекетинин тикеленишин насиб кыл.

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا
 اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ
 خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۗ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ۗ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
 الْفَاسِقُونَ﴾

«Аллах силерден ыйман келтирген жана жакшы амалдар кылган заттарга, кудум мурунку өткөн (итикаддуу) заттарды халифа кылгандай, аларды да жер жүзүндө халифа кылууну убада кылды жана алар үчүн Өзү ыраазы болгон (Ислам) динин үстөм кылууну о.э. аларды көргөн кооп-коркунучтарынан кийин бейпилдикке бөлөп коюуну убада кылды. «Алар Мага гана ибадат кылышат жана Мага бир да нерсени шерик кылышпайт. Ким мына ушул (убада)дан кийин куфрону (ниъмат) кылса, анда, алар фасыктар» [24:55]

Өз Расулуң аркылуу убада кылган мамлекетиң тикеленишин nasib кыл. Ошондо ошол мамлекет жүрөктөр жана акылдарды бириктирет, жасалма чегараларды жок кылат, капитализм азабынан Ислам рахматына алып чыгат. Албетте сен өз пенделериңе жакын жана угуучу Затсың.

Албетте Аллах силерди үч нерсеге т.а. адилет, ихсан жана туугандарга жакшылык кылууга буюрат. О.э. үч нерседен т.а. фахш, мункар жана зулумдан кайтарат. Ал зат силерге ваъз кылат, балким эстерсиңер... Намазга тургула... □

АЧЫК КИТЕБДЕГИ АНЫК ХАКЫЙКАТ
(Ислам: Жакшы сөз... асыл даракка окшойт...)

Хамд Тобиб – Байтул Макдис

﴿الْمَ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿٢٤﴾ تُوِّقُ أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَضُرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۗ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ ۗ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ﴿٢٧﴾﴾

«24-25. (Эй инсан), Аллах жакшы сөзгө (яъни, ыйман калимасына) кандай мисал келтиргенин көрбөдүңбү? Ал сөз куду бир асыл даракка окшойт, анын тамыры (жер астына) бекем орношкон, бутактары болсо асманга бой созгон болуп, Роббисинин изни менен ардайым мөмө берет. Аллах адамдар эстетме алуулары үчүн мына ушундай мисалдар келтирет. 26. Жаман сөздүн (яъни, куфр сөзүнүн) мисалы болсо, жерден (тамыры) үзүлүп калган, бир жайда орун таппай турган жаман даракка окшойт. 27. Аллах ыйман келтирген кишилерди хаяти дуняда да, ахиретте да сабит сөз (ыйман калимасы) менен бекемдеп коёт. Залидерди болсо, Аллах (хак) жолдон адаштырат. Аллах Өзү каалаган ишти кылат» [Иброхим 24-25]

Аяти кариманын тафсири жана андагы балагат:

1 – Аяти кариманын башталышында Аллахтын хытабы «الْمَ تَرَ» көрбөдүңбү?» деген суроо формасында келип жатат. Бу окуучу жана тыңдоочунун этибарын өзүнө тартат. Куду, аят окуучу жана тыңдоочуга карата: Иш – акылдуу жана фикрдүү адам үчүн – анык айкын дегендей... Бул жерде суроо бир нече иштерди камтып алууда. Б.а. суроо бир эле эмес, бир нече маанини өз ичине алып жатат, алар: эскертүү, инкар жана тасдик. Бу Куръани карим балагаты... Суроодогу эң көзгө көрүнгөн иш - эскертүү... Яъни, эй инсан, карагын, кабардар бол жана фикрле деп жатат. Эй инсан, өз акылың менен Исламга, анын шариатына жана хукмдарына кара о.э. Ислам менен жер жүзүндөгү башка ийри-буйру жолдорду салыштырып көр деп айтып жаткандай!

2 – Тасвирлеш (элестетип сүрөттөө) жана хужжат келтирүүдөгү окшотуу: Аллах Таала биерде Исламды жакшы сөз жана мөмөлүү асыл даракка окшотуп жатат. Бу окшотуунун эң мукамал көрүнүшү болуп, анда адамдарга жеңил жол менен хужжат келтирүүдө. Себеби, окшотууда элести зээнге жакындатуу бар. Биерде окшотуу бир нече сүрөттү өз ичине алып жатат. Яъни, жакшы сөз (Ислам дини) асыл дарак сыяктуу жылдызы жерге бекем орношкон жана бийик болот. Ал ардайым таттуу мөмө берет жана жылы бою пайдаланылат, яъни, хурмага окшотулат. Экинчи окшотуу жаман сөз, яъни, куфр дини. Аллах Таала жаман сөздү не тамыры, не таттуу мөмөсү, не пайдасы болбогон жаман даракка окшотуп жатат. Биерде да элести зээнге жакындаштыруу жана хужжат келтирүү бар.

3 – «*أَجْنَبَتْ* жерден (тамыры) үзүлүп калган» ибарасында жаман сөздү куфрдун өлгөнүнө далалат кылуучу окшотуу бар. Яъни, анда жашоо жок дегени. Бу сөз кыймылсыз-жансыз дене сөзүнөн алынган.

(أَوْ مَن كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ)

«*Оболу өлүк болгон, кийин Биз аны тирилттик*» [Анъям 122] Эгер ал (дарак) жерден үзүлүп калса, кайта өспөйт, себеби анын бекем тамыры жок.

4 – Бекем тамыр жана жерден үзүлгөн дене дегенде жетик маани бар. Анткени, бекем тамырды жерден сууруп алууга канчалык аракет кылынбасын, ал жерге бекем жабышып, кайра өсө берет. Ал эми куфрга окшотулган жансыз дене болсо, үзүлгөндөн кийин кайта өспөйт жана

(مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ)

«*Бир жайда орун таппайт*». Бу анын заифтигине жана мүмкүнчүлүгү жоктугуна киная.

5 – «*بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ* сабит сөз» дегени Ислам алып келген акыйда жана hukmlарга киная. Бу жетик ишарадагы маани, сабит сөз өз ээсинин акылы жана калбында бекем орношуп, кадыржамдыкты жана канаатты пайда кылат. Мында жерге бекем орношкон мөмөлүү дарак менен сабит сөз ортосунда шайкештик бар, бу нерсе Аллах жер жана анда болгон нерселерди кайтарып алганга чейин токтобой улана берет.

6 – Хакийкат жана тууралыктан узак болгон залалат сөзүнүн иштетилиши. Мында максадга карай жүрүүдө жолун жоготкон кимсени өз жашоосун муалажа кыла турган манхажды тандоодо адашкан кишиге окшотуп жатат. Залалат сөзүндө хакийкатты жоготуу мааниси бар. Себеби, залалаттын лугавий мааниси бир нерсени жоготуп таба албоо. Жолдон адашкандар аны мурун билбегендей болуп калышат. Анткени, ал аларын жашоосунда өз барлыгын жоготкон. Эгер алар бул жолду табышса, анда адашуучу болушпайт.

Аяттардан алына турган сабак жана өрнөктөр

1 – Ислам как жана тууралук дини, канчалык шамал сокпосун жана уруштар болбосун, ал бекем жана өсүүчү. Себеби, шамал бекем даракты козгой албайт. Катуу шамал уруп, анын таттуу мөмөлөрүн төксө да, лекин ал өз вужуу жана өзөгүнөн бирер нерсе жоготпойт. О.э. ал жерден үзүлбөйт. Мында ушул дин вакилдерин динди бекем кармоого, аны азуу тиштери менен бекем тиштөөгө жана кафирлер алардын бекем дарагына канчалык чабуул кылышпасын, бошошпоого чакырык бар. О.э. алар өздөрү ыйман келтирген жана калбдарына орношкон дарактай болууларына чакырык бар.

2 – Ислам дарагынын мөмөлөрү абдан таттуу, ал жер жүзүндөгү башка мабдаъларга окшобойт.

(كَلِمَةٌ طَيِّبَةٌ كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ)

(Жакшы сөз куду бир асыл даракка окшойт). Жакшы дарак мөмөсү, көрүнүшү, саясы жана бүткүл вужудунда жакшы.

Бу диндин бардык хукмдары, иктисодий, ижтимаий, саясий жана башкаруу хукмдары нуранийдир. Алар инсаният арасында адилет жана тууралыкты жүзөгө чыгарат. Исламдагы ахлак жакшы ахлак, Пайгамбарыбыз ﷺ:

(إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ)

«Мен чырайлуу хулктарды түгөлдөө үчүн келдим» деген. Таттуу мөмө бериш ушу диндин ажыралгыс сыфаты. Демек, ал тынбай мөмө бере берет.

3 – Исламдын тууралыгы, вужудунун чырайы, дарагынын кооздугу (яъни, хукмдарынын жакшылыгы), мөмөсүнүн шириндиги. Куфрдун жийиркеничтүүлүгү, хукмдарынын жамандыгы, залиmdirиги жана зулматы мусулманга ушундай бир башарат болуп, мусулман адам келечек жалаң ушу диндики экенинен кадыржам болот. О.э.

бу ооруу мабдалардын келечеги кулоо экендиги жөнүндөгү башарат дагы. Аллах Таала айтат:

﴿قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَى اللَّهَ بُنْيَانُهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَحَرَّ عَلَيْهِمُ الْسَقْفُ
مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتْنَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾

«Алардан мурунку (кафир) кимселер да (өз пайгамбарларына мына ушундай) айла-амалдар кылышкан эле. Ошондо Аллах алар (курган айла-амал) биналарын түбү менен жемирип таштады, анан, алардын (токуп алган жалган бина-курулуштарынын) чатыры өздөрүнүн үстүнө кулады жана аларга өздөрү сезбеген-күтпөгөн тараптан азаб келди» [Нахл 26]

Келерки жакын жылдарда куфр дарагы кулап түшөт. Анткени, анын кулашынын себебдери анын күчсүз тамыры жана жийиркеничтүү бутактарында жатат.

Ушу аяттардагы хитоб ар бир фикрдүү, этибарлуу жана акылдуу кишиге каратылган. Бу хитоб: Эй акл ээлери, эй тафаккур жана назар сахибдери, каяктасыңар? Жакшы сөз жаман сөзгө, пайдалуу, мөмөлүү жакшы дарак зыяндуу жана жийиркеничтүү о.э. пайдасыз жана мөмосүз даракка теңби?! – дегендей.

Эй акл, назар жана фикр сахибдери, мына ушу Ислам, мунусу болсо куфр. Мына ушу Ислам мабдасы, тигиниси болсо куфр мабдалары. Мына ушу Ислам дининин адил хукмдары, ал эми мунусу куфрдун залым хукмдары. Мына ушу куфр иштери жана андан келип чыккан ачкөздүк. Мунусу болсо мусулмандардын рахмат, хидаят жана тууралыкты жеткирүүдөгү иштери.

Ислам өзүнүн акыйдасы, хукмдары (тамыры жана бийик бутактары) менен жерге бекем орношкон, асманга бой кереген күчтүү даракка окшойт. Ислам өзүнүн күчтүү, акылды канааттандыруучу жана улуу Жаратуучуга байланган акыйдасы менен... өзүнүн ахкамдары, яъни бекем тамырдан өсүп чыккан жана асманга бой созгон, асман Жаратуучусуна байланган бутактары менен... өзүнүн рахматы, тууралыгы (адилети), кең камтуучулугу жана мукамалдыгы менен асыл даракка окшойт.

Бу дарак ушул сыфаттары менен дуня хаятында инсандар арасында ардайым өз мөмөлөрүн берет. Куду асыл жана ширин дарак адамдарга дайыма өз мөмөсүн бергендей жана адамдар аны жакшы көргөнөй Ислам дарагы адамдар арасында жакшылык, хидаят жана тууралыкты жүзөгө чыгарат. Бу диндин бардык

хукмдары жакшы, ширин жана кооз, адамдар бу диндин өзүн жана хукмдарын жакшы көрүшөт. Ал эми куфр жана анын алсыз негизинен келип чыккан же таптакыр негизи болбогон сөздөрү заиф, бекем эмес. Анткени, ал акылды канааттандырбайт жана инсан фитратына дал келбейт. Анын бутактары күчсүз, ылдый ийилген. Анда мөмө да, жакшылык да жок, мындан сырткары, алар өз көрүнүшү жана тикендери менен адамдарга зыян берет. Аллах Таала аяттарын төмөнкү сөздөр менен аяктайт:

﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ

الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾

(Аллах ыйман келтирген кишилерди хаяти дуняда да, ахиретте да сабит сөз менен бекем кылат. Залимдерди болсо Аллах (хак) жолдон адаштырат. Аллах Өзү каалаган ишти кылат). Биерде сабит сөз ыйман дарагынын сыфаты. Залалат жана зулм болсо, күчсүз жана жийиркеничтүү куфр дарагынын сыфаты. Биердеги сабит дүйнө турмушунда хак үстүндө бекем туруу жана хакты бекем кармоо. Бу хактын тазалыгы жана тууралыгына болгон толук канааттануунун натыйжасы. Бу муминдин жер-асманды жараткан жаратуучусуна байланыштуу экенине болгон канааттануунун натыйжасы. Лекин канааттануусу болбогон, акыйдасында туура акый негизи болбогон о.э. орточо чечимге негизделген капиталисттик түзүмгө таянган адам хак үстүндө сабит тура албайт.

Бу Ислам жана куфрдун бардык иштер жана фуруълар (хукмдар)дагы мисалы. Бу мусулманды хак динди бекем кармоого чакырат.

Аяти карима тафсирин аяктап жатып, мындай дейбиз: Ислам дарагы жер жүзүндөгү инсаниятты бактысыздыктан, кыйынчылыктан жана зулмдан куткаруу үчүн дайыма өз мөмөлөрүн бергениндей, дагы да бой керип асманга карай көтөрүлөт. Куфр жана жамандык болсо, албетте кулайт. Бу Аллах кааласа жакын.

﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا﴾

«Жана алар: Ал (күн) качан болот деп (сурашат). Айткын: «Балким жакында болор!»

[Исро 51] □

Хендерсон: Саудия канзадасынын жерге коюу ырасымы башкаруудагы үй-бүлө ичиндеги кескиндикти көрсөттү

Жакынкы Чыгыш маселелери боюнча америкалык белгилүү эксперттердин бири жана Вашингтон институтунда «Булуң мамлекеттериндеги энергетика маселелери боюнча дастурдун» директору Саймон Хендерсон институттун сайтында өзүнүн талдоосун жарыялады. Талдоодо канзада Талал ибн Абдулазиздин жерге берилишинде бийликтеги сауддар үй-бүлөсүндөгү карама-каршылыктар орун алганы жана «мамлекет жетекчилигинде ыктымалдагы өзгөрүүнүн убагы» айтылган. Хендерсон бул падышалык деңгээлдеги жерге узатуу ырасымы интрига жагынан кудум Британия королдугунун үй-бүлөсүнүн рождество майрамындагы интригасына окшойт деген. Лондон менен Рязьдагы окуялардын окшоштугу жөнүндө Хендерсон мындай дейт: «Сары басма сөз эки канзада Уильям менен Гарринин Виндзордогу жубайлары Кейт менен Мегандын душмандыгын издешкен, алар бири-бири менен келише алышпаган деген сөздөр айтылган болчу». Хендерсон Саудия жөнүндө: «Саудияда саясий жактан алганда кырдаал олуттуу жана жакын арада мамлекет жетекчилигинде өзгөрүүлөр болушу мүмкүн жана ал кандай жүз бериши жөнүндө божомолдор бар», - деди.

Хендерсон сөзүн минтип жыйынтыктаган: «Канзада Талалды жерге берүү ырасымы жакында жүз бере турган окуялардын петициясы о.э. 2019-жылдагы Саудия версиясындагы «Так күрөшүнүн» башталышы болушу мүмкүн».

АКШнын жаңы мыйзамы «Ал-Жазира» каналына коркунуч жаратууда

АКШ маалымат каражаттары Америкада чыгарылган жаңы мыйзам себебдүү Кошмо Штаттарда англис тилинде иш жүргүзгөн Катардын «Ал-Жазира» каналынын бут-колу кишенделерин, анткени мыйзам каналды өзүнүн финансылык амалияттарын ачыктоого мажбур кылат деп хабарлашты. «Daily Beast» сайтында жарыяланган макалада Американын бул жаңы мыйзамы негизинен Россиянын Кошмо Штаттардагы маалымат каражаттарына каратылганы, алардан Америка ичиндеги аракеттерин айкындуулук менен алып баруу талаб кылынганы айтылган. Макалада айтылышынан, Республикачылар партиясынын мүчөлөрү «Ал-

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
<p>Жазира» каналынын англис тилиндеги бөлүмүн «террорчу» жамааттардын аракетине жана Катар өкмөтүнүн кызыкчылыктарына кызмат кылат деп айыпташкан. «Ал-Жазира» каналы бул жаңы мыйзамдын тузагына түшүүсү мүмкүн. Анткени, бул мыйзам Кошмо Штаттардагы бардык чет элдик маалымат каражаттарын өзүлөрүнүн финансылык жана башка аракеттери жөнүндө Байланыш боюнча федералдык комиссияга отчет берип турууну милдеттендирет. Бул мыйзам Катарга таандык башка маалымат каражаттарынын, анын катарында, «Middle East Eye» маалымат каражатынын ишмердигине аралашуу мүмкүнчүлүгүн берет дейт комиссияга жакын булак. Бул болсо, ушул маалымат каражаты Катарга караштуу экенин, ушул күнгө чейин ал өзүн Британияга таандык кылып көрсөтүүгө урунуп келгенин ачыктоодо.</p> <p>Ал-Ваъй: Катарга караштуу «Ал-Жазира» каналынын саясий маалымат ролу күчөп, каналы кеңейди, жада калса ал Батыш, АКШ көрөрмандарына таасир кыла баштады. Негизи, саясатта Британияны ээрчиген жана ага кызмат кылган «Ал-Жазира» бүгүн Англия менен Американын ортосундагы күрөштүн куралына айланган. Америка Фарс Булуңу согушун ачыктаганы үчүн бул каналдан көп зыян көрдү жана Буш администрациясы Катарга сокку берүү менен коркуткан.</p>		
<p>Москва: Сирияга аралашуубуздан мурун анын 92 % жери Асаддын көзөмөлүнөн чыгып кеткен</p>		
<p>Россия коргоо министрлигинин билдирүүсүндө айтылышында, Сириядагы согушка 68 миңден ашуун орус кошууну катышкан, 460 генерал жетекчилик кылып, алардын көпчүлүгү бригада командалылары болгон. «Интерфакс» агенттиги министрликтин билдирүүсүнө таянып хабар кылышында, Россиянын Сириядагы аскерий амалияттарына Россия аскерий күчтөрүнүн бардык жетекчилери, кургактык күчтөрүнүн командалылары, аба күчтөрү жана аба коргонуу күчтөрү, аскерий бригада командалылары, бригада жана полк командалылары тартылган.</p> <p>Министрликтин билдирүүсүнө ылайык, «учуучу экипаждардын 87 %ы, аскерий учуучу экипаждын 91 %ы, аскерий-транспорт авиациясынын экипажынын 97 %ы, стратегиялык учуучу экипаждын 60 %ы Сирияда ар кандай вазыйфаларды аткарышкан. 2015-жылдын күзүндө орустар Сирияга киришкенде ал жердин 92</p>		

%ы «террористтик» жамааттардын көзөмөлүндө болгон. Россия Сирияда өзүнүн 300 түрдөн ашуун куралын жана аскерий техникасын, мисалы, бешинчи муундагы «Су-57» учактары, «Панцирь С-2» зениттик системалары, «Терминатор-2» танктары, «Уран-9» аскерий роботу сыяктуу куралдарын сыноодон өткөрдү.

Ал-Ваъй: бул билдирүүдөн Россия мусулмандарга каршы канчалык душмандыгы, аларды кыргын кылуу менен куралдарын сынап жатканы көрүнүп турат. Россия бул кылмыштарына мусулмандар унчукпады деп ойлоп жаткан көрүнөт. Жок, тескерисинче, Россия бул соккулары менен мусулмандардын ойгонуусун дагы да күчөтүүдө. Эртең алар Россияга канга-кан менен жооп беришет. Эгер, Россия саясий сокур болбогондо АКШнын ыглас оюнуна аралашмак эмес.

Кувейт расмийи Британия базасынын курулушу Рияз менен болгон чегарадагы талашка алакасы жок экенин айтууда

Кувейтте чыккан «Рай» гезитинде айтылышынча, аскерий кызматташуу жөнүндө эки тарап ортосунда бир нече айга созулган сүйлөшүүлөрдүн натыйжасында Кувейт менен Британия аскерий деңиз базасын курууга келишишкен. Гезитте баса белгиленишинче, жакында «Британия менен кызматташуу комитети» эки мамлекеттин жогору кызматтагы расмийлеринин катышуусунда конференция өткөрүүнү белгилеген. Конференцияда «Кувейт менен Британия ортосунда түрдүү багыт боюнча алакалар, негизинен, бардык тармакта эки тараптуу кызматташуу» маселелери талкууланат.

Гезитте Британиянын Кувейттеги элчиси Майкл Давенпорттун: «Кувейтте Британиянын туруктуу аскерий базасы болуусу Кувейттин талабы менен болууда», - деген сөздөрү жарыяланган. Давенпорт дагы мындай дейт: «Биз Кувейттин бардык аскерий бөлүктөрү менен туруктуу байланыштабыз. Келерки жылы кызматташууда аскерий машыгууларды өткөрүүнү пландадык. Андан тышкары «Чөл согушу» деп аталган жылдык машыгууларыбыз да бар. Бириккен Королдуктан Кувейтке аскерий машыгуу өткөрүүчү топтордун келиши күтүлүүдө. Жалпысынан алганда, алардын саны эки жыл ичинде эки же үч эсеге көбөйүшү күтүлүүдө».

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>Британиянын «Би-Би-Си» радиосуна ылайык, Кувейт тышкы иштер министринин орун басары Халид Жаруллах Британия күчтөрүнөн жардам суроо менен Саудияга чектешкен чегарадагы талаштын ортосундагы байланышты четке какты. Кувейттик бул расмий: «Айрымдар муну байланыштырып жаткандыр, байланыштырса байлай беришсин, бирок биз байлабайбыз. Биздин Саудия мамлекетиндеги боордошторубуз менен болгон келишпестик ага-инилер ортосундагы келишпестик, мен муну түшүнбөстүк деп атайт элем», - деди. Ал минтип кошумчалады: «Биз Британия менен илгертеден аскерий жактан кызматташып келебиз, ал бүгүнкү күндүн натыйжасы эмес. Кызматташуу улам өнүгүүдө. Биз бул кызматташууну алкыштайбыз, Бириккен Королдуктагы досторубуз эки мамлекет ортосундагы аскерий кызматташууну өнүктүрүү үчүн Кувейт жеринде туруусуна абдан ыраазыбыз».</p> <p>Ал-Ваъй: Фарс Булуңунун акимдери жаман ахвалда калышкан, баары өз такдырларына кабатыр, күндөн-күнгө Уммат душманынын кучагына жүгүрүшүүдө. Эгер, бул малайлар Умматтын бир бөлүгү болушканда алар Умматты кучагына алышып, Уммат да аларды кучагына алышмак. Таң калычтуусу, бул акимдер өзүлөрүнөн өзүлөрү коркушууда.</p>		
<p>«Аралаш Ислам» – Францияда масжиддердеги аял имамдар жана эркек-аял аралаш намаз окулган намазканалар</p>		
<p>Париждеги эки исламий коом эки долбоор үстүндө иштеп жатышат. Бул эркек-аял бир залда аралаш намаз окуй турган, аял киши имамдык кылып, хутба окуй турган масжид куруу долбоору. Бул Германияда болгондой Исламды «прогрессивдүү» үйрөнүү алкагында алып барылууда.</p> <p>Биринчи долбоорду Жогорку изилдөөлөр амалий мектебинде Исламтаануу боюнча доктордук диссертация даярдаган студент кыз Кахина Бахлул менен фалсафа илиминин профессору Факир Куршан сунуштады. Бул экөөсү «жаңы» ибадаткананын планын иштеп чыгышты. Бахлул бул долбоорго катышуусунун себебин айтып: «Биз масжиддердин азыркы абалына ыраазы эмес элек. Анткени, бардык масжиддер абдан салттуу исламды көрсөтүүдө, жада калса салафийликти да көрсөтүп жатат. Ошону менен бирге, тексттерди окууну өзгөртүүгө урухсат бербейт. Биз Исламды</p>		

башкача көрүнүштө тутунууну каалайбыз», - деди. Кийин ал: «Көбүнчө аялдарды ибадаткананын негизги залынан чыгарып салышат. Бирок, биздин «Фатима масжиди» деген долбоорубуз эркектерди да, аялдарды бир залда кабыл алат. Намазда бир тарапта эркектер, бир тарапта аялдар, лекин бир сап болуп турушат», - деп кошумчалады. Бахлулдун сөздөрүнө ылайык, жума намазында эркек менен аял кезектешип хутба окушат. Муну менен Францияда биринчи жолу аял киши намазда имам болот. Мындан мурун бул абал Германия, Дания жана Кошмо Штаттарда жүзөгө чыгарылган.

Долбоордун авторлорунун сөздөрүнө караганда: «Көпчүлүк мусулмандар динди жаңыча тутунууну каалашат, бирок алар муну китебдерде же лекцияларда гана билдиришүүдө. Исламды кандай көрүнүштө көрүүбүздү жөн гана сөздө айтууну токтотуунун убагы келди, эми бул нерсени амалда көрсөтүүбүз керек. Заман жана мекенге жараша өзгөргөн исламий таълимди көрсөтүүгө каалоо бар». Долбоордун авторлору Бахлул менен Факир учурда долбоор үчүн каражат издешүүдө.

Белгилүү болгондой, 2017-жылы июнда Берлинде эркек-аял бир сапта туруп намаз окуган жана заманбап Исламга даъват кылган либерал масжид ачылган.

Ал-Ваъй: бүгүн биз Исламды ачык эле мыскылдап жаткан, шариаттан кабарсыз бузукулар динибизди атайылап жаманатты кылып жаткан заманда жашап жатабыз.

Тергөөчү Мюллердин ишинин мөөнөтүн узартуу токтому жана тергөөнүн жыйынтыкталышы жөнүндөгү божомолдор

АКШ президенти Дональд Трамптын шайлоо алдындагы кампаниясынын тобу менен Россия ортосунда тил бириктирүү болгон деген шек боюнча атайын прокурор Роберт Мюллер тергөө алып барууда. Тергөө жараянында түзүлгөн чоң жюринин вазыйфасынын мөөнөтү узартылгандан кийин тергөө Ак үйдүн ыхтыярында калышы күтүлүүдө. Бул иштер Мюллер өзүнүн кеңири көлөмдүү тергөөсүн жыйынтыктоо алдында турат деген божомолдордун тушунда болууда. Мюллердин тергөөсү учурунда 33 адамга, Трамптын мурунку жардамчылары болгон үч кишиге айып коюлган. Алардын жетөөсү айыбын моюнга алышкан жана бир кишиге хукм чыгарылган. Бул сыяктуу чоң жюринин

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
--	--	--

вазыйфасы адатта 18 айга созулат, мөөнөт узартылышы зарыл болсо бир жылга гана узартылган. Тергөө жараяны катуу сыр сакталууда. 2016-жылдагы президенттик шайлоо учурундагы кампанияда Трамптын тобу менен Россия ортосунда кызматташуу болгон деген божомол негизинде алып барылган бул тергөөнүн курманы Трамп болушу жана ал сотко тоскоолдук кылышы мүмкүн деп айтылып келген.

Мурун америкалык тарыхчы жана саясаттаануучу Аллан Лихтман: «Эгер, натыйжалар жетиштүү күчтүү болсо, демократтар (Трампы) иштен бошотуу үчүн тергөө алып барууну талаб кылышат», - деген. Ал: «Демократтар мындан качпашы керек. Бул өлкөнүн негиздөөчүлөрү конституцияга киргизген милдет болуп, мындай кырдаалды мыйзамдуу, уюшкан жана тынч каражаттар жардамында чечүү көздөлгөн», - деп кошумчалады.

Өткөрүлгөн сурамжылоолор ушуну көрсөттү, көпчүлүк америкалыктар Трампы кызматынан бошотуу керек же эң кеминде расмий түрдө Конгресстин көзөмөлүндө болушу керек дешкен. Америкада чыккан «The Hill» гезитине ылайык, 59 % киши президентке импичмент жарыялоо керек дешсе, 41 % киши Конгресс президентке каршы эч кандай чара көрбөшү зарыл деген.

Ал-Ваъй: демократия – бүткүл тарыхта адамзат акылы жетишкен эң жаман нерсе. Америкалыктар Трампка импичмент жарыялабашы керек, алар бардык балээни башы болгон капиталисттик түзүмдөн баш тартуусу зарыл. □

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

﴿ تِلْكَ أَلْرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۗ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلْتُمْ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ أَخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ ءَامَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ ۗ وَلَوْ شَاءَ

اللَّهُ مَا أَقْتَلْتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ يَتَّيِّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ

قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةَ وَلَا شَفِيعَةً ۗ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

«253. Ошол пайгамбарлардын айрымдарын айрымдарынан афзел кылдык. Алардын араларында Аллах (түздөн-түз) сүйлөшкөн заттар бар. Жана (алардын) айрымдарын (Аллах) бийик даражаларга көтөрдү. Иса бинни Марямга баййинат-хужжаттар бердик жана аны Рухул-кудс (Жаброил) менен кубаттандырдык. Эгер Аллах каалаганда ал пайгамбарлардан кийин өткөн адамдар хужжаттар келгенден кийин урушушпаган болушар эле. Лекин алар ихтилаф кылышты. Анан, алардын арасында муминдер да, кафирлер да бар. Эгер Аллах каалаганда урушушпаган болушар эле, лекин Аллах Өзү каалаган ишин кылат. 254. Эй муминдер, не алды-сатты, не ашына-агайынчылык жана не актоо болбой турган күн келишинен мурун силерге ырызкы кылып берген нерселерибизден инфак-ихсан кылгыла! Кафир болгон кимселер гана зулм кылуучулар» [Бакара 253-257]

Аллах Таала бул аяттарда төмөндөгүлөрдү баян кылат:

1 – Аллах Таала өткөн

﴿ تِلْكَ ءَايَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۗ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴾

«(Эй Мухаммад), булар Аллахтын аяттары. Аларды сага хак тилават кылуудабыз. Жана сен анык пайгамбарлардансың»

[Бакара 252]

деген аятта Өзү түшүргөн аяттар жана хукмдар Пайгамбар ﷺдын хактыгына, ал кишинин пайгамбарлыгына далалат кылышы жөнүндө сүйлөгөн болсо,

﴿تِلْكَ آيَاتُ الرُّسُلِ فَذَلَّلْنَا بِعَرَضِهِمْ عَلَىٰ بَعْضِ

(Ошол пайгамбарлардын айрымдарын айрымдарынан афзел кылдык) деген бул аятта Аллахтын пайгамбарлары алардын хактыгына далалат кылуучу аяттардын түшүрүлүшү, түшүрүлгөн шарияттардын ар түрдүүлүгү этибары менен айрымдары айрымдарынан афзел болушу жөнүндө сүйлөп жатат. Алардан айрымдары менен Аллахтын Өзү сүйлөшкөн, айрымдарына вахи жиберген, айрымдарын жалаң өз коумуна гана жиберген болсо, дагы башкасын бардык адамдарга жиберген. Биринин пайгамбарлыгына белги сыйкырчылардын сыйкыры бекер кылынышы болсо, дагы бирине оорулуунун шифаа табышы, дагы башкасына болсо баарын ажиз калтырган Куръан болду.

О.э. Аллах Таала Өзүнүн пенделер үстүнөн Голиб экенин, Өзүнүн мүлкүндө бирер бир окуя Ал Заттын ирадасысыз болбошун баян кылып жатат.

Пайгамбарларынын хактыгына далалат кылуучу белгилерди көрүшкөндөн кийин да аларга каршы чыккан, пайгамбарлардан кийин бири-бири менен согушкан кимселер бул иштерин Аллахтын ирадасына каршы таризде кылышпаган. Алар бул иштерин өз ыхтиярлары менен кылышкан жана ошо эле учурда алар Жаратуучунун ирадасына каршы таризде ишке ашпаган. Анткени, эгер Аллах каалаганда аларды хидаят тапкан кылып жаратар эле, алар эч качан пайгамбарларына каршы барышпас эле. Бирок, Аллахтын хикматы пайгамбарлар аркылуу адамдарга жакшылык эмне, жамандык эмне экенин баян кылып, кийин аларды өз ыхтиярларына таштап коюуну талап кылды. Каалашса, жакшылыкты тандашсын жана Аллахтан сообдор алышсын. Каалашса, жамандыкты тандашсын жана Аллахтын жазасын, азабын алсын. Чындыгында, алар өз ыхтиярлары менен иш кылып соң, кылган иштеринен жооптуу болушат.

Ушул жерде эки ишти кайрадан шархтап өтүшүбүз зарыл. Аларды жогоруда ушул тафсир китебизде айтып өткөн элек.

Бирок, алар этибарлуу болгону себептүү дагы бир ирет кайталап өтөбүз.

а) Пенде бирер ишти Аллахтын ирадасына каршы же Аллахты мажбурлап кыла албайт. Пенденин иштери Аллахтын каалоо-ирадасы менен болот деген сөздүн мааниси мына ушул. Т.а. пенде Аллахты мажбурлап бир иш кыла албайт дегени, ал бардык ишти Аллахтын ыраазылыгы менен кылат дегени эмес. Мисалы, баланча Аллахтын ирадасы менен уурулук кылыптыр дегени, Аллахты мажбурлап уурулук кылыптыр дегени эмес, ошол эле убакта, Аллахтын ыраазылыгы менен кылыптыр дегени да эмес. Аллахтын ирадасы деген сөздүн шарый мааниси бар. Т.а. бул сөз Аллахтын мүлкүндө бирер иш Аллах мажбур болуп калганы үчүн жүз бербейт, тескерисинче, бардык иш Аллахтын ирадасы менен жүз берет деген маанини түшүндүрөт. Анын лугавий маанисине келсек, ирада кылды же каалады дегени – ыраазы болду дегени эмес.

б) Пенде өзүнүн бардык ыхтыярий иштерине жоопкер. Жакшы болсо, сыйлыгын алат, жаман болсо жазасын алат.

﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ﴾

«Ар бир жан өзү касб кылган иши себебдүү (тозокто) кармалуучу» [Муддассир 38]

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزِيْهِ وَلَا تَحِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيْرًا ﴿٣٨﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظَلَّمُونَ نَقِيْرًا﴾

«Силердин куру кыялдарыңар да, ахли китебдердин куру кыялдары да туура эмес — ким жаман амал кылса жазасын алат жана өзү үчүн Аллахтан башка бир да дос жана бир да жардамчы таппайт. Мейли эркек, мейли аял болсун, кимде-ким мумин абалында жакшы амалдардан кылса, мына ошолор жаннатка киришет жана аларга кымындай зулм кылынбайт»

[Ниса 123-124]

Ошентип, пайгамбарлардын пайгамбарлыгын тасдыктоочу аят-белгилер келгенден кийин да мумин жана кафирге ажырап кеткендер ыйман же куфрду тандашканына жоопкер жана кылмыштарына жараша жаза же сыйлык алышат. Ыйман калкы бейишке кирет, куфр калкы болсо тозокко.

Бирок, алардын ыйман же куфрду тандоолору Аллахтын ирадасына каршы барылып же Аллахты мажбурлаган абалда жүз бербейт. Анткени, эгер Аллах кааласа, аларды мындай ар-түрдүүлүктөн кайтарып, баарын хидаят үстүндөгү бир уммат кылып койгон болор эле.

Бирок, Аллахтын хикматы мындан башка нерсени талап кылат. Аллах мурда адамдарга пайгамбарларды жиберип, алар аркылуу аяттарды баян кылып, аларга каршы хужжатты даярдап койду, андан кийин куфр же ыйманды тандоону алардын өз ыхтыярларына таштап койду жана аларга тандоолоруна карап сооб же жаза берет. Аллах Өзү каалаган ишин кылат.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾

(Эгер Аллах каалаганда урушушпаган болушар эле, лекин Аллах Өзү каалаган ишин кылат).

Ошо пайгамбарлардын айрымдарын айрымдарынан афзел кылдык) т.а. бир нече иштерде аларды бири-биринен башкача кылдык. Мисалы, Муса عليه السلام менен Аллахтын Өзү сүйлөштү.

﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾

«Муса менен Аллахтын Өзү (түздөн-түз) сүйлөштү» [Ниса 164] Мухаммад عليه السلام га вахини Жабраил عليه السلام алып келди.

﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيْلَ فَإِنَّهُ عَدُوًّا لِغَدَاةٍ نَزَّلْنَاهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾

«Айткын (эй Мухаммад): «Ким Жаброилге душман болсо, (ал Аллахка душман). Анткени ал (Жаброил) Аллахтын изни менен калбыңа Куръанды назил кылды» [Бакара 97]

Мурдагы пайгамбарлар өз коумдарына гана жиберилген болушса, Мухаммад عليه السلام бардык адамдарга жиберилди.

﴿أَعْطَيْتْ خُمْسًا لِمَنْ يُعْطِيهِمْ أَحَدٌ مِنْ قَبْلِي: كَانَ كُلُّ نَبِيٍّ يُرْسَلُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَيُعْتَبَرُ إِلَى كُلِّ أُمَّةٍ وَأَوْسَدُ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طَهْرًا، وَأَعْطَيْتِ الشَّفَاعَةَ، وَنَصَرْتُ بِالرَّغَبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأَحَلَّتْ لِي الْقَنَائِمَ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ مِنْ قَبْلِي﴾

«Менден мурда эч кимге берилбеген беш нерсе мага берилди. Ар бир пайгамбар өзүнүн комуна гана жиберилет эле. Мен кызыл түстүү-кара түстүүгө, баарына жиберилдим. Мага жер сажда кылуучу жай жана таза кылып берилди. Мага шафаат (кылуу укугу) берилди. Бир айлык аралыктан туруп, (душманымдын ичине) коркуу түшүшү менен нусраттандым. Мага

олжолор адал кылынды. Менден мурда эч кимге (эч бир пайгамбарга) адал кылынбаган эле».¹

﴿تِلْكَ أَلْرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾

(Ошо пайгамбарлардын айрымдарын айрымдарынан афзел кылдык) аяты

﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ﴾

«Анын пайгамбарларынан бирер кишини ажыратып койбойуз»

[Бакара 285]

аятына да

﴿لَا نَفْضِلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ﴾

«Аллахтын пайгамбарларын ажыратпагыла (бирин экинчисинен афзел көрбөгүлө)»,² деген хадиске да тескери эмес.

Анткени, лугатта «фазл» – кемчиликтин тескериси. Ким кимден кайсы бир иште артык болсо, афзел эсептеле берет. Мисалы, ырызкы туурасында

﴿وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ﴾

«Аллах айрымдарыңардан айрымдарыңарды ырызкыда афзел кылып койду» [Нахл 71]

Демек, афзелдик кандайдыр бир иштеги артыкчылык. Башка иште болсо башкасы афзел болушу да мүмкүн.

Пайгамбарлар пайгамбарлыктары жагынан бири-биринен артык же кем эмес.

﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ﴾

«Анын пайгамбарларынан бирер кишини ажыратып койбойуз»

[Бакара 285]

деген аят жана

﴿لَا نَفْضِلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ﴾

«Аллахтын пайгамбарларын ажыратпагыла (бирин экинчисинен афзел көрбөгүлө)» деген хадис мына ушу мааниде. Бирок, алардын бирин Алла Таала кайсы бир иште артык кылды. Башкасын башка иште артык кылды.

﴿تِلْكَ أَلْرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾

(1) Бухарий: 323. Муслим: 810.

(2) Бухарий: 3162. Муслим: 4376.

(Ошол пайгамбарлардын айрымдарын айрымдарынан афзел кылдык)

﴿وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾

(Чындыгында, Биз айрым пайгамбарларды айрымдарынан афзел кылдык. Биз Давудга Забурду атаа эттик) Пайгамбар ﷺ дан риваят кылынган жогорудагы хадисте да ушул маани түшүндүрүлгөн.

Алардын араларында Аллах (түздөн-түз) сүйлөшкөн заттар бар) т.а. Муса ﷺ

Жана (алардын) айрымдарын (Аллах) бийик даражаларга көтөрдү. Ибн Аббас айтышынча, ал Мухаммад ﷺ.

Иса бинни Марямга хужжаттар бердик) т.а. өлүктү тирилтүү, ала жана макоону дабалоо, Аллахтын урухсаты менен ылайдан куш жаратуу.

жана аны Рухул-кудс (Жаброил) менен кубаттандырдык) т.а. аны Жабраил ﷺ менен кубаттадык.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلْنَا الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اٰخْتَلَفُوْا﴾

﴿فَمِنْهُمْ مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُمْ مَّنْ كَفَرَ﴾

(Эгер Аллах каалаганда ал пайгамбарлардан кийин өткөн адамдар хужжаттар келгенден кийин урушушпаган болушар эле. Лекин алар ихтилаф кылышты. Анан, алардын арасында муминдер да, кафирлер да бар) т.а. алардын согушуулары Аллахтын ирадасына каршы чыга алышкандан же Аллахты мажбур кыла алышканынан болбоду. Анткени, Аллах аларды согуш кылуудан кайтарууга кудуреттүү. Бирок, Аллах алардын өз ыхтыярлары менен иш кылууларына таштап берди. Демек, алар ихтилаф кылышып согушушту. Кимдир ыйман келтирди, кимдир кафир болду.

﴿وَلَكِنْ اٰخْتَلَفُوْا﴾

(Лекин алар ихтилаф кылышты) ибарасынын иштетилиши мына ушул ихтилафтары алардын урушууларына себеп болгонун көрсөтөт.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلُوْا﴾

(Эгер Аллах каалаганда урушушпаган болушар эле) мурдагы аятта айтылган Аллахтын мүлкүндө Аллахтын ирадасысыз эч иш болбошун таъкиддеп (баса белгилеп) жатат.

Бул таъкид кайталоонун өзү эле эмес. Анда арабдардын сүйлөө ыкмаларына дал келүүчүлүк бар. «Фасих» араб тилинде бир иш айтылып, анын артынан башка бир иш айтылышы зарылчылыгы пайда болуп калса жана айтылса, ушундан кийин дагы ошол биринчи ишке өтүлмөкчү болунса, ал дагы бир ирет кайталанат. Кыскасы, сөздүн үзүлүп калган жайы менен улоо үчүн биринчи сөздүн өзү же ошондой башка бир сөз кайталанып айтылат.

Бул Аллах Тааланын мына бул сөзүнө окшойт:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا﴾

«Ким Аллахка ыйман келтиргенден кийин (дагы кайтып) кафир болсо (Аллахтын каарына калат). Лекин ким калбы ыйман менен ырахаттанган абалда (куфр калимасын айтууга) мажбур кылынса, (анын ыйманына зыян жетпейт). Лекин кимдин көңүлү куфр менен ачыла турган болсо...» [Нахл 106]

Сөздүн башталышы ыйман келтиргенден кийин кайра кафир болгон кимсе тууралуу болуп жатат. Кийин мажбурлануу абалы айтылып жатат. Андан кийин болсо аят башталышындагы сөздү аягына жеткирип жатат.

﴿وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا﴾

«Лекин кимдин көңүлү куфр менен ачыла турган болсо...»

[Нахл 106]

Бул аятта да кудум ушундай болууда. Аллах Таала мурда аткарылуунун Өз ирадасына байланыштуулугун айтып жатат.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلْنَا الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾

(Агар Аллах хохлаганда у найгамбарлардан кейин үтган одамлар уришишмаган бўлардилар) кийин алардын ихтилаф кылышканына өтүп жатат. Андан кийин болсо дагы баштагы сөзгө кайтып жатат.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلُوا﴾

(Эгер Аллах каалаганда урушушпаган болушар эле) бул араб тилинин эң жетишкен, фасих услубу.

(*لَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ* **лекин Аллах Өзү каалаган ишин кылат**) ар кандай кемчиликтен аруу Аллахты эч нерсе ажиз калтыра албайт, Анын хукмун рад кылуучу жок.

﴿وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾

«Бирер ишти өкүм кылса ага «Бол» деп коёт. Анан, ал иш болот» [Бакара 117]

2 – Аллах Таала өткөн аятта умматтардын абалын, ихтилаф кылгандарын, мумин-кафирге ажырагандарын баян кылган соң, кийинки аяттарда муминдер жана кафирлерге тиешелүү айрым иштерди айтып өтүүдө. Ыйман келтирген заттар зекетти ахиреттерин абад кылуу үчүн беришет. Анткени, ахиретте арттырган малдары да, достору да жардам бербейт. Ал убакта жалаң гана кылган жакшы амалдары жардам берет. Аллах урухсат бергендер гана шафаат кыла алышат жана ушуну менен нажат табуучулар сабынан орун алышат.

Кафирлер болсо, ишти жана нерсени өз ордуна койбогон, өз ордунда иштетпеген залымдер. Алар өздөрүн жараткан Затка куфр келтиришти. Шайтандын кадамдарына ээрчишти. (Шайтандын изинен ээрчишти). Натыйжада кылган жаман иштери аларды кыйроого алып барды.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ﴾

(Эй муминдер, силерге ырызкы кылып берген нерселерибизден инфак-ихсан кылгыла!). Бул муминдерге каратылган хытаб. Анда инфак-ихсан кылуу талаб кылынып жатат.

﴿مِن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمَ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةَ وَلَا شَفْعَةَ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

(не алды-сатты, не ашына-агайынчылык жана не актоо болбой турган күн келишинен мурун. Кафир болгон кимселер гана зулм кылуучулар) катуу вайд. Бул талабдын катыйлигине карина.

Т.а. бул мубарак аятта талаб кылынып жаткан инфак-ихсан фарз. Ал зекет. Андан мақсад нафл садака эмес.

﴿لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةَ وَلَا شَفْعَةَ﴾

(не алды-сатты, не ашына-агайынчылык жана не актоо болбой турган) бул жердеги (لَا) сөзү лайса сөзүнүн ишин кылат. Бул абалда умумий нафий болушу да, умумий болбогон нафий болушу да мүмкүн. Демек, ал муташабих. Бирок, ал фатхага мабний кылынып да окулган.

Бул абалда ал умумий нафийди гана түшүндүрөт. Бул жагынан ал мухамм.

Ар эки кыраат тең мутаватир, маани болсо бир. Мухкам муташабишти басып кетет деген коюдага ылайык, бул жердеги нафий умумий болот т.а. ал күндө эч кандай соода да, дос да, шафаат да пайда бербейт.

Бул жердеги нафийдин умумийлигин дос жана шафаатты хостоп келгени да таъкиддейт. Кайсыдыр бир сөз хостолуп келдиби, демек, ал мурда умумий болгон. Достор сөзү Аллах Тааланын

﴿الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾

«Ал Күндө достор бири-бирине душман, илла (Аллах жолунда достошкон) таква заттар гана (түбөлүк достор)» [Зухруф 67] деген сөзүндө хостолуп жатат. Шафаат болсо Аллах Тааланын

﴿يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا﴾

«Ал Күндө актоо пайда бербейт, илла Рахман изн берген жана сөзүнөн Ал зат раазы болгон кишиге гана (пайда берет)» [Тоха 109] деген сөзү жана

﴿أَعْطِيَتِ الشَّفَاعَةَ﴾

«Мага шафаат (кылуу укугу) берилди»,¹ деген хадис менен хостолуп жатат.

Ал күндө таквалар гана достук кыла алышат. Ал күндө мээримдүү Зат урухсат берген кимсе гана жана Пайгамбар ﷺ гана шафаат кыла алат.

(Хле) сөзү чын достукту түшүндүрөт. Аралашуу маанисинин достукка байланышы бар экени ушунда, достор арасында сырлар аралашып жүрөт.

﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

(Кафир болгон кимселер гана зулм кылуучулар) т.а. кафирлер иштерди, нерселерди өз ордуна коюшпайт, өз ордунда иштетишпейт, Жаратуучуга куфр келтиришет, махлуктарга кулдук кылышат, Аллахка ширк келтиришет, Холиктин шариятынын ордуна махлуктун шариятын коюшат. Ушул иштери менен алар залымдер. □

⁽¹⁾ Бухарий: 313. Муслим: 810.

МАЗЛУМДУН ДУАСЫНАН САКТАНГЫЛА

– Жабир ибн Абдуллах رضي الله عنه дан риваят кылынат:
Расулудллах ﷺ мындай деди:

«اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظَلَمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

«Зулумдан корккула. Анткени, зулм кыямат күнүндөгү зулматтардан». (Муслим риваяты).

– Анас ибн Малик رضي الله عنه риваят кылат, Расулудллах ﷺ мындай деди:

«انصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا. فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْصُرُهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا، أَفَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ظَالِمًا، كَيْفَ أَنْصُرُهُ؟ قَالَ: تَحْجِرُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنَ الظُّلْمِ، فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ»

«Боордошуна залим болсо да, мазлум болсо да жардам бер». Ошондо бир киши: я Расулудллах, мазлум болсо жардам берем, туура, бирок, залим болсо кандай жардам берем, - деп сурады. Расулудллах «Аны зулумдан тососуң же кайтарасың, мына ушул ага жардам берүү», - деп жооб берди». (Бухарий риваяты).

– Абу Зар رضي الله عنه риваят кылат, Набий ﷺ Аллах Тааланын мындай дегенин айтат:

«يَا عِبَادِي، إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا»

«Эй пенделерим, Мен зулмду Өзүмө харам кылдым. О.э. араңарда зулм кылууну да харам кылдым. Эми бири-бириңрге зулм кылбагыла». (Муслим риваяты).

– Бизге Муаммар Катодадан же Хасандан – же экөөсүнөн – риваят кылат: «Зулм үч түрдүү: биринчиси, кечирилбей турган зулум. Экинчиси, (Аллах) жазасыз калтырбай турган зулум. Үчүнчүсү, кечириле турган зулум. Кечирилбей турган зулум – ширк. Жазасыз калтырылбай турган зулум болсо, бул пенделердин бири-бирине кылган зулумдары. Кечириле турган зулум болсо, пенденин өзү менен Роббисинин ортосундагы кыла турган зулumu.

«وَإِنَّ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ»

«Мазлумдун дуасынан сактан. Себеби, мазлум менен Аллахтын ортосунда хижаб-парда жок». (Бухарий риваяты).

– Муаздын хадистеринин биринде Абу Хурайра رضي الله عنه Набий صلى الله عليه وسلمдын мындай дегенин риваят кылат:

«ثَلَاثَ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٍ لَا شَكَّ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْوَالِدِ، وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ»

«Үч дуа бар, шексиз кабыл кылынат: Атанын дуасы, мусафырдын дуасы жана мазлумдун дуасы». (Абу Давуд риваяты).

– Абу Хурайра رضي الله عنه риваят кылат:

«ثَلَاثَةٌ لَا تَرُدُّ دَعْوَتَهُمْ: الصَّائِمُ حَتَّى يُفْطَرَ، وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعَهَا اللَّهُ فَوْقَ الْعَمَامِ، وَيَفْتَحُ لَهَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ، وَيَقُولُ الرَّبُّ وَعِزَّتِي لَا تُصْرَتُكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ»

«Үч киши бар, дуалары рад кылынбайт: Орозо кармаган адамдын тээ ифтар кылганга чейинки, адилеттүү имам-халифанын жана мазлумдун дуасы. Аллах мазлумдун дуасын булуттар аша көтөрүп, ал үчүн асман дарбазаларын ачып коёт. Роббим айтат: Өзүмдүн иззат-кудуретим акысы, бул мазлумга – бир аз убакыттан кийин болсо да – албетте жардам берем, - дейт». (Термизий риваяты).

– Абу Хурайра риваят кылат, Расулуллах صلى الله عليه وسلم мындай деди:

«دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ مُسْتَجَابَةٌ وَإِنْ كَانَ فَاجِرًا، فَفُجْرُهُ عَلَى نَفْسِهِ»

«Мазлумдун дуасы мустажааб, мейли, мазлум фажир болсо да. Себеби, анын фажирлиги өзүнө». (Ахмад риваяты).

– Расулуллах صلى الله عليه وسلم мындай деди:

«اتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا، فَإِنَّهُ لَيْسَ دُونَهَا حِجَابٌ»

«Мазлумдун дуасынан сактангыла, мейли, кафир болсо да. Себеби, (Аллах менен) анын дуасынын ортосунда хижаб болбойт». (Ахмад риваяты).

– Абу Хурайра رضي الله عنه риваят кылат, Набий صلى الله عليه وسلم мындай деди:

«ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصَمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أُعْطِيَ بِي ثَمٌّ عَدَرَ، وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ، وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِ أَجْرَهُ»

«Кыямат күнү мен үч кимсенин душманы болом: мага убада берип, кийин кыянат кылган кимсенин; азат

инсанды сатып, акчасын жеген кимсенин; жумушчуну ишке жалдап, андан пайдаланып, акысын бербеген кимсенин». (Бухарий риваяты).

– Расулуллах ﷺ:

«اتَدْرُونَ مَا الْمُفْلِسُ، قَالُوا: الْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لَا يَرْهَمُ لَهُ وَلَا مَتَاعَ، فَقَالَ: إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ، وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا، وَقَذَفَ هَذَا، وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا، وَضَرَبَ هَذَا، فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ، أَخَذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ وَطَرَحَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ طَرَحَ فِي النَّارِ»

«Муфлис ким экенин билесиңерби, - деп сурады. «Муфлис сары чака тыйыны да калбаган киши» деп жооб беришти. Ал зат айтты: Умматым ичиндеги муфлис кыямат күнүндө намаз, орозо, зекет амалдары менен барган болот, бирок, ушунун барабарында фаланчаны сөккөн, түкүнчөнүн малын жеген, дагы биринин канын төккөн, дагы бирөөнү урган болот. Ошондо анын сооб амалдарынан алынып, фаланчы жана түкүнчөлөргө берилет. Эгер анын мойнундагы карызы өтөлбөсүнөн мурда сооб амалдары түгөнүп калса, ошолордун күнөө амалдары алынып, ага илинет да, кийин тозоко ташталат». (Муслим риваяты). □

АЛАРДЫН ХИДАЯТЫНА ЭЭРЧИГИЛЕ: АБУ АЙЮБ АНСАРИЙ

*(Константинополго жеткен,
анын дубалдары астында
жерге берилген сахаба)*

Бул улуу сахабийдин толук ысымы Халид ибн Зайд ибн Кулайб, анын кунясы (экинчи аты) Абу Айюб, Бану ан-Нажар уруусунан болот.

Азиз мусулмандар, ким Абу Айюб Ансорийди тааныбайт?!

Аллах Таала Абу Айюб Ансарий атын Батыш-Чыгышка жана бүткүл адамзатка белгилүү кылды. Аллах башка мусулмандардын үйүн коюп, анын үйүн тандады т.а. ааламдар саййиди Набий ﷺ Мадинага хижрат кылганда Абу Айюбдун үйүнө жайгашты. Мына ушунун өзү Абу Айюб үчүн жогору сыймык болду.

Набий ﷺ Мадинага жеткенде шаар калкы аны болуп көрбөгөн урматтоо менен тосуп алышты, кудум сүйүктүү инсанды көзү төрт болуп күткөндөй сагыныч менен күтүштү, ага кулачтарын жайып, жүрөктөрүнүн төрүнөн орун беришти. Адамдар үйлөрүнүн эшиктерин чоң ачып, Набий ﷺ алардын үйүнө кадам шилтеп үйлөрүн берекелүү кылуусуна үмүт кылышты.

Бирок, Расуллала ﷺ төрт күн Мадина четинде Кубада туруп, ушул арада таква үстүнө курулган алгачкы masjidди тикелешти.

Кийин Расуллала ﷺ төөсүн минип Кубадан жолго чыкты. Анын төөсүн Ясриб саййиддери күтүп алышты. Өз үйүнө Расуллала ﷺди жайгаштыруу сыймыгына жетүү үмүтүндө төөнү биринен өтүп бири кармап: «Я Расуллала, биздикине жайгашыңыз, каалаган адамдарыңыз менен, каалаган куралыңыз менен жайгашыңыз. Биз сизге ар кандай коргоону жана коопсуздукту камсыздоого кепилдик беребиз», - деп жатышты. Ошондо Расуллала аларга: «Төөмдү коё бергиле, ал буйрулган», - деди. Расуллалахтын төөсү баарынын көзүн өзүнө тартып, жолун улантты. Бир үйдүн жанын өтүп кеткенде анын жашоочулары капаланып, үмүттөрү өчсө, кийинки үйдүн ээлери үмүт артып турушту. Төө ушинтип басып барды, адамдар бактылуу адам ким болор экен деп төөнүн артынан ээрчишти. Акыры төө Абу Айюб Ансарийдин үйүнүн алдына келип токтоду. Бирок, Расуллала ﷺ төөдөн түшпөдү. Төө болсо кайра силкинип туруп, дагы басмакчы болгондо Расуллалах тизгинин коё берди. Кийин көп убакыт өтпөй төө кайтып мурдагы жерге келип токтоду. Мына ошондон кийин гана Абу Айюб Ансарий көңүлү шаттыкка толду, Расуллала ﷺга чуркап барып, нерселерин колуна алды, кудум ал эки колунда бүткүл дүйнөнүн казынасын көтөрүп бара жаткандай кубануу менен аларды үйүнө алып кирди.

Абу Айюбдун үйү чатырында бөлмө жайгашкан бир кабаттуу үй болгон. Ал үйдүн чатырындагы бардык майда-чүйдө нерселерин жыйнап, Расулуллахга бошотуп берди. Бирок, Расулуллах ﷺ биринчи кабатты тандады. Абу Айюб Расулуллахка итаат кылды жана аны өзү каалаган жерге жайгаштырды. Кеч кирип Набий ﷺ жаткандан кийин Абу Айюб аялы Умму Айюб менен чатырдын бөлмөсүнө чыгышты. Абу Айюб чатырдын бөлмөсүнүн эшигин жабардан мурун шашыла аялына карап: «Ээ, эмне кылып жатабыз, өзүбүз жогоруга чыгып алып, Расулуллах ﷺ ды ылдыйда калтырабызбы, Расулуллах ﷺ дын үстүндө жүрөбүзбү, ал менен вахийдин ортосунда турабызбы, мындай кылабыз?!», - деди. Алар эмне кылууну билбей калышты. Кийин Расулуллах ﷺ дын так үстүндө турбай, бөлмөнүн четине өтүп, дубал бойлоп жүрүүгө, бөлмөнүн ортосуна өтпөөгө келишишти. Таң атып, Абу Айюб Набий ﷺ га: «Аллах акысы, бул түнү уктай албадык, менин да, жубайым Умму Айюбдун да уйкубуз келбеди», - деди. Расулуллах ﷺ: «Эмнеге, Абу Айюб?», - деп сурады. Абу Айюб: «Мен жогоруда, сиз болсо ылдыйда болсоңуз, биз кыймылдасак үстүңүзгө чаң түшүп азар жетээр бекен, сиз менен вахий ортосунда туруп калдыкпы деп ойлодум», - деди. Ошондо Расулуллах ﷺ мындай деди: «Тынчтаныңыз, муну олутту кабыл албаңыз. Бизге ылдыйды берүү менен жакшылык кылдыңыз. Себеби, бизге адамдар көп келет».

Абу Айюб айтат: «Мен Расулуллах ﷺ дын буйругуна моюн сундум. Бир күнү түндөсү чатырдын бөлмөсүндө суу толтурулган чоң кумурабыз сынып, суу бөлмөнүн жарымын каптап калды. Жубайым экөөбүздүн бир эле жамынчыбыз бар эле, суу Расулуллах ﷺ дын үстүнө агып түшпөшү үчүн тезинен аялым экөөбүз ошол жамынчы менен сууну сүртүүгө аракет кылдык. Таң аткан соң Расулуллах ﷺ дын алдына түшүп: «Сиз мен үчүн ата-энем сыяктуусуз, я Расулуллах, мен өйдөнүздө болууну, сиз ылдыйда болууңузду эч каалабай жатам», - деп, кумуранын сынганын айтып бердим. Ошондо ал суранычымды кабыл алып, жогоруга чыкты, мен аялым менен ылдыйга түштүк».

Набий ﷺ Абу Айюбдун үйүндө алты айдай турду. Бул арада анын төөсү токтогон жерге масжид курулду жана масжид алдына Расулуллахка жана анын аялдарына бир катар хужралар курулду. Ошондо ал Абу Айюбдун үйүнөн хужрага көчүп өтүп, анын үлгүлүү кошунасына айланды. Абу Айюб Расулуллах ﷺ ды абдан жакшы көрүп калды, жүрөгүн-акылын ага арнады. Расулуллах ﷺ да Абу Айюбду жакшы көрүп, алардын ортосунда эч кандай шарттар жок эле, Абу Айюбдун үйү Расулуллах үчүн өз үйүндөй болуп калды.

Ибн Аббас риваят кылат: Абу Бакр Сыддык رضي الله عنه күндүзү ысык маалда масжидге чыкканда Умар رضي الله عنه аны көрүп: «Бул маалда эмне үчүн чыктыңыз?», - деп сурады. «Курсагым ачка болбогондо чыкпайт элем», - деди Абу Бакр. Умар да: «Аллах акысы, мен да ошон үчүн чыктым», - деди. Экөөсү ушинтип турушканда Расулуллах ﷺ чыгып калып: «Бул

маалда эмне үчүн чыктыңар?», - деп сурады. Алар: «Аллах акысы, курсагыбыз ачкалыгы бизди чыгууга мажбур кылды», - дешти. Ошондо Расуллуллах: «Мен да, жаным колунда болгон Аллах акысы, мындан башка нерсе себебдүү чыкпадым, мени менен жүргүлө», - деди.

Алар Абу Айюб Ансарий رضي الله عنه нун үйүнө барышты. Абу Айюб ар күнү Расуллуллах صلى الله عليه وسلم га тамак даярдап коёр эле. Эгер, Расуллуллах тамакка кечигип келсе же келбесе, алып койгон тамакты өз үй-бүлөсүнө берчү. Ошентип, алар Абу Айюбдун эшигине барышканда эшиктен Умму Айюб чыгып: «Набийюллах жана сахабалары, келиңиздер», - деди. Набий صلى الله عليه وسلم: «Абу Айюб кана?», - деди. Жакыныраак жерде курма багында иштеп жаткан Абу Айюб Расуллуллахтын үнүн угуп, чуркап келди да: «Расуллуллах жана сахабалары, келиңиздер», - деди, кийин: «Я Набийюллах, бул убакта эч келбейт элеңиз?», - деп айтты. Расуллуллах: «Туура айттың», - деди. Кийин Абу Айюб курма багына барып, жаңы бышкан, бышып куруган жана коро курмага толо чоң бир бутакты кесип келди. Набий صلى الله عليه وسلم: «Муну кесишиңди каалабайт элем, курманы үзүп келсең болбойт беле?», - деди. Абу Айюб: «Я Расуллуллах, анын жаңысынан да, кургаганынан да, коросунан да жегиле дедим, азыр жандык да соём», - деди. Расуллуллах: «Бирок, соё турган нерсеңиз сүт бере турганы болбосун», - деди.

Абу Айюб эчки союп аялына: «Камыр жууруп, бизге нан жаап бергин, сен нандын чеберисиң», - деди жана эчкинин тең жарымын кайнатып, экинчи жарымын куурду. Тамактар даярдалып Набий صلى الله عليه وسلم жана достору алдына коюлган соң Расуллуллах бир тилим этти нандын үстүнө коюп: «Я Абу Айюб, тезинен муну Фатима кызыма жеткир, ал мындайын көптөн бери жей элек», - деди. Коноктор тамактанып, курсактарын тойгузушкан соң Расуллуллах: «Мына, нан, эт, жаңы бышкан курма, бышып куруган курма, коро курма!», - деп көздөрүнө жаш алды, кийин мындай деди: «Жаным колунда болгон Аллахка ант болсун, бул кыямат күнүндө сурала турган ниъмат. Качан бул сыяктуу ниъматтарга жетип жемекчи болсоңор «Бисмиллах» дегиле. Тойгонуңарда «Алхамду лиллахиллази хува ашбаана ва анъама алайна фа афзала» (бизди тойдурган, бизге ниъмат берип, афзел көргөн Аллахка мактоолор болсун) дегиле».

Кийин Расуллуллах صلى الله عليه وسلم ордуна туруп Абу Айюбга: «Эртең алдыбызга кел», - деди. Расуллуллах صلى الله عليه وسلم бирөөдөн жакшылык көрсө, албетте ага да жакшылыгын кайтарбай койбойт эле. Бирок, Абу Айюб муну укпады. Ошондо Умар رضي الله عنه: «Набий صلى الله عليه وسلم эртең анын алдына баруунду буйруп жатат, Абу Айюб», - деди. Абу Айюб: «Итаат кыламын, я Расуллуллах», - деди. Эртеси Абу Айюб анын алдына барды. Набий صلى الله عليه وسلم ага кызмат кылып жүргөн бир күндү берип: «Муну менен жакшы мамиледе бол, андан жакшылыкты гана көрдүк», - деди.

Абу Айюб күндү үйүнө алып барганда Умму Айюб «Бул кимге?», - деп сурады. Абу Айюб: «Бизге... Расуллуллах аны бизге тартуулады», - деп жооп берди. Умму Айюб: «Тартуулоочу кандай гана улуу жана белеги

кандай гана жакшы», - деди. Абу Айюб: «Ага жакшы мамиле кылуубузду буйруду», - деди. Умму Айюб: «Расуллалах ﷺдын буйругун аткаруубуз үчүн эмне кылуубуз керек?», - деп сурады. Абу Айюб айтты: «Аллахка ант, Расуллалахтын буйругун аткаруунун эң жакшы жолу – бул күндү азат кылуу». Аялы: «Туура айтасыз, Аллах сизге жардамчы», - деди. Ошентип, алар күндү азат кылышты.

Абу Айюб Ансарийдин тынч жашоодогу айрым көрүнүштөрү ушундай болгон. Эгер, анын согуштагы жашоосуна токтоло турган болсок, ажайып нерселерге күбө болобуз.

Абу Айюб Ансарий ﷺ бүткүл жашоосун казатта өткөрдү. А түгүл, Абу Айюб Расуллалах заманынан баштап Муавия заманына чейин мусулмандар алып барган казаттардын ар бирине катышкан, бир убакта эки казат болгондо гана бирине катышып, экинчисине катыша албаган деп айтылат.

Анын соңку казаты Константинополь казаты болду. Муавия өз уулу Язид командачылыгы астында ушул казатка кошуун топтоп жатканда Абу Айюб улгайып дээрлик сексен жашта эле. Бул улуу жаш аны Язиддин байрагы астында Аллах жолунда казат кылып, деңизге чыгуусунан тосо алган жок. Бирок, душман менен кагылышкандан көп убакыт өтпөй Абу Айюбдун ден соолугу начарлап, согушту уланта албай калды. Язид анын абалынан кабар алганы келип: «Эмне суранычыңыз бар айтыңыз, Абу Айюб?», - деди. Ал айтты: «Менден мусулман аскерлерге салам айт. Аларга «Абу Айюб силерге салам айтты жана душмандын ичине чейин кирип барып, аны Константинополь дубалдарынын астында жерге беришиңерди осуят кылды» деп айткын». Абу Айюб бул сөздөрдү айтып бүтүп жаны чыкты.

Мусулман аскерлер Расуллалах ﷺдын досунун осуятын кабыл алышты, душмандын аскерлерине каршы катуу кол салып, Константинополь дубалдарына чейин жетип барышты. Абу Айюбду да колдорунда көтөрүп жүрүштү жана ошол жерге кабыр казып, көмүштү.

Аллах Абу Айюб Ансорийди рахматына алсын. Ал сексен жашты аркалап калса да бир нерсени арзуу кылды, ал да болсо, Аллах жолунда казат кылып ат үстүндө өлүүнү арзуу кылды...

«САЯСИЙ ИСЛАМДАН КИЙИН ЭМНЕ БОЛОТ?»: АЛЛАХТЫН УРУХСАТЫ МЕНЕН ПАЙГАМБАРЛЫК МИНХАЖЫ НЕГИЗИНДЕГИ РОШИД ХАЛИФАЛЫК БОЛОТ

Мусулман өлкөлөрүндөгү изилдөө борборлорунда негизинен ахыретте насиби болбогон илманий изилдөөчүлөр чогулган. Алардын кооп-коркунучу Батыштагы шериктештеринин коркунучунан кем эмес. Батыш алар өткөргөн конференцияларды, макалаларды жана изилдөөлөрдү Исламга каршы фикирий күрөштө пайдаланат. Алар мусулман өлкөлөрүндө башка изилдөө борборлору менен кызматташууда эл аралык конференцияларды өткөрүүгө үлгүрүшкөн. Мисалы, Иордания стратегиялык изилдөөлөр институту жана Германиядагы Фридри Эберт уюмунун кызматташуусунда Иорданияда эл аралык конференция өткөрүлдү. Ушул конференция «Саясий Исламдан кийин эмне болот?» деген аталышта өткөрүлүп, исламий кыймылдарды үйрөнгөн изилдөөчүлөр эки күн талкуу өткөрүштү.

Бу уу-заар аталыштан шу нерсе анык көрүнүп турат, бул конференцияда изилдөөчүлөр саясий Исламдын ийгиликсиздикке жүз тутканын жана Батыш аны жеңип чыкканын жарыялашты. Лекин, бул нерсе туура эме. Анткени, Батыш бул фикирий күрөштө жеңишке жеткен жок жана саясий Ислам жеңилген жок. Тескерисинче, экөөсүнүн ортосунда күрөш күчөп бара жатат. Бул күрөш Аллахтын жардамы менен Исламдын жеңиши жана Расуллаллах ﷺ башарат кылган рошид Халифалыктын тикелениши менен жыйынтыкталат.

Конференцияда исламий кыймылдар талкууланып, алар ондогон жылдардан бери амал кылынып келген идеологиялык түшүнүктөрдөн баш тартышканы айтылды. О.э. бул түшүнүктөрдүн ордуна башкаруу түзүмү катары жарандык мамлекет, көп партиялуулук жана демократиялык түшүнүктөрдү жана исламий даъватты саясаттан бөлүүнү жарыялашты. Алар Түркия жана Мароккодогу «Адилет жана Өнүгүү» партиясын жана Тунистеги «Нахза» партиясын мисал кылышты.

Лекин, алар бул кыймылдардын түзүлүшү жана демилгелери шектүү экенин жана мусулмандар аларды четке кагып жатышканын билмексен болушту. Мусулмандар алар ушул ролду аткарышы үчүн пайда болгонун билишет. Алар колдоо табышкан болсо да, бул арзыбаган колдоо болуп эсептелет. Анткени, бул колдоонун кепили акимдер. Мисалы, Умматтын назарында Райсуний менен Ганнушийдин эч кандай баркы жок. Алардын эң шектүүсү Эрдоган, ал эң көп кылмыштарды жасаган. Ал Афганистан, Ирак жана Сирия сыяктуу өлкөлөрдөгү Исламга каршы согушта Американын союздашы жана яхудийлердин шериги болуп эсептелет. Биздин бул кишиге берген баабыбыз – бул бүткүл Умматтын бааы. Эрдоганды колдоп жаткандардын позициясын күзөткөн киши алар Эрдоганды Исламдын жеңишке жетерин айтып жатканы үчүн ага ишенип жатышканын көрөт. Демек, алар Эрдоганга эмес, Исламга ээрчишүүдө. Аныгыраак айта турган болсок, саясий Исламга ээрчишүүдө. Бүгүн «Ихванул Муслиминге» тозокко жетектеген ушул кербенге ээрчүүсү үчүн басым өткөрүлүүдө. Ким ушул багытты ээрчисе кыйроого жүз тутушат. Умматтын аң-сезими мындай кыймылдардын деңгээлинен жогору, Уммат аларды ээрчибейт.

Ал-Ваъй: биз бүгүн Ислам менен Батыштын ортосундагы фикирий күрөш абалындабыз. Ушул фикирий күрөш күчөп турганда бул изилдөө борборлору капитализм мабдасын кайра карап чыгып, андан баш тартуунун ордуна анын тескерисин кылышууда. Изилдөөчүлөр чындыкка ынануунун ордуна Батыш менен бирге саясий Исламга тыюу салууга аракет кылышууда. Бул изилдөөчүлөр биздин улутубуздан болуп, өз динине жана Умматына кыянаттык кылышууда. Өзүлөрүн исламий кыймылдардын өкүлдөрү деп, исламий аракетти саясаттан бөлүп жаткандар андан өткөн саткындар. □

«MIDDLE EAST EYE»: «АРАБ ЖАЗЫ» СЕГИЗ ЖЫЛДАН КИЙИН ДАЛЕ ТИРҮҮ

Лондондо чыккан «Middle East Eye» маалымат агенттиги академик Ален Габондун макаласын жарыялады. Габон айтат, 2011-жылдагы козголоңдор себебдүү региондун саясий абалы аянычтуу ахвалга түшүп калды. Абал Мухаммад Буазизий 2010-жылы 17-декабрда өзүн өрттөгөндөн мурунку абалдан кыйла жаман. Габон дагы айтат, Мисир бүгүн Хусни Мубарактан да жаман диктатордун зулумунан азаб тартууда. Саудия, Амирликтер жана Бахрейн абсолюттук монархиянын башкаруусу астында. Яман калкы болсо жарандык согуш, ачарчылык жана оорулар астында талкаланды. О.э. Ливия жана Сирия кыйрады.

Габон айтат: «Ирак Америка баскынчылыгынан сегиз жыл өтүп жана 2003-жылы Америка согушунун артынан болуп өткөн зомбулук толкундарынан кийин оңолгон жок». «Фалестина проблемасы Израиль жана анын союздаштары Фалестина мамлекетинин тикеленишине каршы чыгышы жана яхудийлер жогорку тек деген фикирди карманышы жана Трамп жетекчилиги Израилди колдошу себебдүү туңгуюк көчөгө кириб калды». Габон: «Чамасы, бардык тараптар фалестиналыктардан бүтүндөй баш тарткан көрүнөт», - деп түшүндүрмө берди.

Габон дагы мындай дейт: «Бул кайгылуу тарыхый натыйжанын себеби Сириядагы Асад сыяктуу жетекчилер уюштурган ырайымсыз репрессия же Мисирдеги куралдуу күчтөрдүн жогорку кеңеши башкарып жаткан мамлекеттин козголоңчуларга каршы репрессиясы». Изилдөөчү айтат: «Алар бул түбөлүк согуш экенин түшүнүштү», «Козголоңчулар миллиондогон болсо да жырткыч күчтөрдү жеңиши кыйын. Козголоңчулардын өзүлөрүнөн, жандарынан, кайраттарынан башка мүмкүнчүлүгү жок, бирок булардын баары каршылаштын окторуна каршы тура албайт». Габон айтат: «Араб жазынын ийгиликсиздикке жүз тутушунун экинчи себеби оппозиция өзүнө, күчүнө жана мүмкүнчүлүгүнө ашыкча даражада ишенгени...».

Жазуучу кошумчалап айтат, абал аянычтуу болсо да, лекин азыр санап өткөн өлкөлөрдүн көпчүлүгүндө үмүт бар. Ошондуктан, көпчүлүк талдоочулар араб жазы өзүн актабады жана толук ийгиликсиздикке жүз тутту деп жатканы жаңылыштык. Биринчиден: диктаторлордун чараларына жана катардагы ийгиликтерине этибар бербөө لازым. Экинчиден: миллиондогон кишилер эркиндик жана эл бийлигинин даамын татууга себеб болгон араб жазынын тажрыйбасы элге илхам берген негиз болуп калат. Үчүнчүдөн: араб калкы бирер нерсе кылууга кудуреттүү эмес деген пикир ката экени айкын болду. Төртүнчү: бул репрессиячыл режимдер кагаздагы имараттарга окшойт, аларга каршы чыгып, аларды жеңүү мүмкүн.

Ал-Ваъй: Батыш, алардын жооптуулары жана изилдөөчүлөрү исламий Халифалыктын тикеленишинен кабатырланып жашоодо. Ооба, бул куру кыял эмес, мусулмандардын рошид Халифалыгы – Аллахтын урухсаты менен – тикеленет жана дүйнө жетекчилигин кайра колго алат. Бул убада жалган эмес. □